

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0358-2а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша - англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Гаюн Олександр Володимирович

Керівник: к.пед.н., доц. Надточій Н. О.
Рецензент: д.пед.н., проф. Пахомова Т. О.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра Англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

Надточій Н. О.

« ____ » _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ГАЮНА ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРОВИЧА

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Методи підвищення пізнавальної активності учнів старшої школи у процесі навчання іноземної мови»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Надточій Наталя Олександрівна
к.пед.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «11» квітня 2023 року № 521-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 5 грудня
2023 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту)

Теоретичне обґрунтування, розробка вправ для підвищення пізнавальної активності учнів старшої школи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) Дослідити поняття пізнавальної активності учнів старших класів (10-11).

2) Виділити психолого-педагогічні особливості учня старшої школи. Скласти та описати методи підвищення пізнавальної активності у учнів старшої школи.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Надточій Н.О., к.пед.н.,	18.08.2023	18.08.2023
Розділ 1	Надточій Н.О., к.пед.н.,	07.09.2023	07.09.2023
Розділ 2	Надточій Н.О., к.пед.н.,	01.10.2023	01.10.2023
Висновки	Надточій Н.О., к.пед.н.,	12.11.2023	12.11.2023

6. Дата видачі завдання 25.05.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	серпень 2023	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	серпень 2023	виконано
3	Написання вступу	вересень 2023	виконано
4	Написання теоретичного розділу 1	вересень 2023	виконано
5	Написання практичного розділу 2	жовтень 2023	виконано
6	Формулювання висновків	листопад 2023	виконано
7	Проходження нормоконтролю	грудень 2023	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2023	виконано
9	Захист	грудень 2023	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____

О. В. Гаюн

Керівник роботи _____

Н. О. Надточій

Нормконтроль пройдено

Нормконтролер _____

Е. О. Веремчук

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 71 стор., 50 джерел

Об'єкт дослідження: формування пізнавальної активності учнів старшої школи.

Мета роботи: полягає у вивченні особливостей та методів, що сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів старшої школи у процесі вивчення іноземної мови. Робота фокусується на аналізі факторів, що впливають на засвоєння іноземної мови в даному віковому контексті, та виявлення ефективних стратегій навчання, що сприяють покращенню засвоєння мови.

Теоретико-методологічні засади: дослідження базується на розробках відомих науковців Н. Л. Руда, А. Д. Білан, С. Л. Парфілова. Спроба узагальнення інформації щодо підвищення пізнавальної активності учнів старшої школи, яка в свою чергу, сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості учня.

Отримані результати: Результати проведеного дослідження ясно вказують на важливість підвищення пізнавальної активності учнів старших класів. Кожен використаний та апробований метод має під собою теоритично-практичну базу, та враховує кожен момент з підвищення пізнавальної активності учня

Раціональний підхід до підвищення мотивації та зацікавленості учнів за допомогою сучасних технологій передбачає взаємодію між учнем та вчителем на другому рівні, практики з реальними завданнями сучасного характеру, допомагають налагодити процес який буде базою для навчання. Націлені методи спрямовані на формування пізнавальної активності, також враховують кожен аспект учня старшої школи і його реальні навички.

Ключові слова: *пізнавальна активність, мотивація, теоритично-практична база, старша школа, апробація, методи навчання*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	7
1.1 Поняття пізнавальної активності.....	7
1.2 Психолого-педагогічні особливості учнів старшої школи	15
1.3 Застосування методів підвищення пізнавальної активності учнів у процесі вивчення англійської мови.....	23
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ	33
2.1 Аналіз підручника щодо наявності пізнавальної активності.	33
2.2 Комплекс вправ з підвищення пізнавальної активності учнів старших класів на уроках англійської мови.....	41
2.3 Фрагменти уроків з метою підвищення пізнавальної активності учнів 10 класу на уроках англійської мови.....	41
2.4 Фрагменти уроків з метою підвищення пізнавальної активності учнів 11 класу на уроках англійської мови.....	52
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Пізнавальна активність є важливим стимулом, що створює «внутрішнє середовище розвитку», значно змінює навчальну діяльність, впливаючи на її характер, функціонування та результат. Поступово традиційна система навчання «всіх однаково» змінюється новою, спрямованою на особистість, що передбачає забезпечення учнів рівними можливостями для здобуття освіти, що стимулює досягнення вищих результатів кожним з них, облік їх індивідуальних особливостей. І в цих умовах формування пізнавальної активності учнів вимагає переосмислення багатьох усталених в педагогіці канонів.

З нових позицій пізнавальну активність слід розвивати як стійку межу особистості учня, що забезпечує систематичну, активну діяльність при оволодінні знаннями. Набуваючи стійкості, пізнавальна активність стає рушійною силою розвитку учня, визначаючи активність у навчанні, ініціативу у постановці цілей, змінює професійну спрямованість та результати практичних умінь та навичок, будучи показником загальної компетентності особистості учня. Це важлива умова, без якої марно намагатися інтенсифікувати навчальний процес.

Розробка даної концепції дозволить орієнтувати процес навчання для досягнення вищого рівня знань і умінь, загальної ерудиції, що характеризується готовністю до подальшого навчання, на виховання людини з активною життєвою позицією, готової до трудової діяльності в умовах усвідомлення своєї ролі у вирішенні сучасних завдань.

На основі аналізу теорії та практики досліджуваної проблеми визначити раціональні шляхи розвитку пізнавальної активності учнів у процесі вивчення іноземної мови; розробити модель формування та розвитку пізнавальної

активності учнів у процесі вивчення іноземної мови та перевірити її положення шляхом дослідно-експериментальної роботи; розробити умови оптимального співвідношення рівнів володіння учнями усно - письмовою іншомовною мовною діяльністю як чинник розвитку пізнавальної активності; визначити раціональну технологію розвитку пізнавальної активності учнів на заняттях іноземних мов.

Методологічну основу дослідження складають філософські, психолого-педагогічні концепції особистості, що розкривають її розвиток крізь призму пізнавальної діяльності, закономірності її формування та розвитку, ідеї про особистісно орієнтоване навчання, про сутність виховання, роль форм та засобів організації пізнавальної діяльності (С. Канюк, Л. Овсянецька, С. Парфілова).

У сучасному освітньому контексті важливо не лише навчати учнів нових знань, а й розвивати їх пізнавальні здібності, що є ключовим елементом для успішного засвоєння іноземної мови. Вивчення іноземної мови у старших класах є складним процесом, що вимагає спеціальних підходів, які можуть стимулювати пізнавальну активність учнів.

У роботі розглядаються різні аспекти, включаючи вікові особливості старшокласників, методи стимулювання їхньої пізнавальної активності, а також використання існуючих підходів та технологій у процесі навчання іноземної мови. Підвищення пізнавальної активності в учнів старшої школи має велике значення, оскільки воно сприяє розвитку критичного мислення, самостійності, аналітичних здібностей та здатності до саморегуляції.

Мета роботи полягає у вивченні особливостей та методів, що сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів старшої школи у процесі вивчення іноземної мови. Робота фокусується на аналізі факторів, що впливають на засвоєння іноземної мови в даному віковому контексті, та виявлення ефективних стратегій навчання, що сприяють покращенню засвоєння мови.

Завдання:

- дослідити поняття пізнавальної активності учнів старших класів (10 – 11);
- виділити психолого-педагогічні особливості учня старшої школи.
- проаналізувати та описати методи підвищення пізнавальної активності у учнів старшої школи;
- провести аналіз підручника, який є актуальним для підвищення пізнавальної активності учня;
- розробити комплекс вправ для підвищення пізнавальної активності учнів.

Об'єкт дослідження формування пізнавальної активності учнів старшої школи.

Предмет дослідження методи інтенсифікації пізнавальної активності учнів для підвищення ефективності вивчення іноземної мови.

Реалізація поставлених вище завдань передбачає використання таких **методів дослідження**

- теоретичних; аналіз та синтез інформації, критичне читання, аналіз методів, підходів на тему підвищення пізнавальної активності учнів старших класів.
- експериментальних (вивчення та узагальнення педагогічного досвіду; інтерв'ю; тестування; анкетування; опитування учнів старшої школи;

Теоретичною значущістю дослідження є спроба узагальнення інформації щодо підвищення пізнавальної активності учнів старшої школи, яка в свою чергу, сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості учня.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що апробовані в ньому матеріали по пізнавальній активності, фрагменти уроків та вправи можуть бути використані при навчанні у середніх закладах освіти.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальне розуміння досліджуваної теми, починаючи від

умотивування теми, мети, завдань, практичної значущості, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про теоритичні основи підвищення пізнавальної активності учнів старших класів та методи які можуть бути використані для цього.

Другий розділ містить методичні засоби підвищення пізнавальної активності учнів старших класі, аналіз підручника та фрагменти уроків з іноземної мови.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок – 71, кількість використаних джерел – 50.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1.1 Поняття пізнавальної активності

Поняття «пізнавальна активність» є складним поняттям і може бути розглянуто як видове по відношенню до поняття «активність». Поняття «активність» розглядається дослідниками як загальнонаукове та обґрунтовано пов'язується з діяльністю. Зокрема, у філософії «активність» (від франц. *activite* – сила дії) розуміється як діяльна поведінка [Ольшанський 2004, с. 11].

У психології термін «активність» трактується як діяльний стан живих організмів, умова їхнього існування у світі. Активна істота не просто перебуває у русі, воно містить у собі джерело свого руху, і це джерело відтворюється під час самого руху [Канюк 2002, с. 238].

У зарубіжній психології, через лінгвістичні причини, поняття «активність» і «діяльність» є тотожними. У деяких мовах для позначення термінів – активність та діяльність – існує лише один термін (наприклад, “*activity*” в англійській мові, “*activitee*” – у французькій). У вітчизняній психології до ХХ століття аналізовані поняття також використовувалися як синоніми. Однак, низка дослідників розрізняють ці два поняття. Зокрема, О.В Скрипченко підкреслює, що мислення, наприклад, - це активність, а не діяльність. [Скрипченко 2012, с.78]

У цьому дослідженні значущими є дослідження С. Л. Рубінштейна та О.М. Леонтьєва, що розглядають діяльність як складний процес, що несе у собі внутрішні протиріччя, виступаючи як необхідна умова розвитку діяльності її

суб'єктом, що призводять до формування інтелектуальної, ефективної та потребностно-мотиваційної сфер [цит за: Шахбагова, с. 45].

Н. Л. Руда поняття активності також пов'язує з діяльністю та розглядає її у трьох аспектах: як вид діяльності; як стан протилежний пасивності; як ініціативність [Руда 2005, с. 101].

У роботах Л. П. Овсянецька активність виділяється як показник його індивідуальності [Овсянецька 2007, с. 25].

У соціології активність розуміється як діяльність у найширшому сенсі слова, один із основоположних елементів людської поведінки [Овсянецька 2007, с. 27].

У педагогіці термін «активність» визначається як [Парфілова 2006, с. 37]:

- діяльне ставлення особи до світу;
- здатність проводити суспільно значущі перетворення матеріального та духовного середовища на основі освоєння історичного досвіду людства;

проявляється:

- у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні.

Узагальнюючи сказане вище, визначимо активність як діяльнісну характеристику особи.

Переходячи до розгляду пізнавальної активності, зауважимо, що проблема розвитку пізнавальної активності у науковій літературі не є новою. Ще Я. А. Коменський, великий чеський педагог та мислитель XVII століття, вважав цю проблему провідною у розвитку особистості суб'єкта освіти: «юнацтво має отримувати освіту істинну, керуватися не чужим розумом, а своїм власним, не тільки вичитуючи з книг і розуміючи чужі думки про речі або навіть заучуючи і відтворюючи їх у цитатах, але розвивати в собі здатність проникати в корінь речей і виробляти справжнє розуміння їх і їх вживання» [Потапенко 2000, с. 87].

Педагоги минулого Я. О. Коменський, К. Д. Ушинський, Д. Локк, Ж. Ж. Руссо визначали пізнавальну активність як природне прагнення учня до

пізнання. На думку Я. А. Коменського «усім можливим способом потрібно спалахувати у дітях гаряче прагнення знання і вчення» [Коменський 2001, с. 65].

Ряд вчених (Л. Н. Клименко, М. І. Лісіна) розглядають пізнавальну активність у зв'язку з таким поняттям, як самостійність. Під пізнавальною активністю вони розуміють:

- самостійну, ініціативну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності;
- самостійну діяльність з добування потрібної інформації, розподілу проблем та пошуку шляху їх вирішення.

О.Г. Шишкова не розмежовує поняття «пізнавальна активність» та «самостійність»

Цікавою є думка Д. Б. Богоявленської, яка використовує термін «інтелектуальна активність», замість «пізнавальної активності». Під «інтелектуальною активністю» вчений розуміє особистісну властивість, міру інтелектуальної ініціативи.

Наголошуючи на діяльнісній природі пізнавальної активності, ряд вчених пов'язують пізнавальну активність із діяльністю та визначають її як:

- стан готовності до пізнавальної діяльності;
- продуктивну діяльність, спрямовану на формування стійких пізнавальних інтересів і мотивів;
- складову частину розумової діяльності людини.

У дослідженні Деніна О. О. ототожнює поняття «пізнавальна активність» та «пізнавальна діяльність». На думку вченого, між цими поняттями більше загального, ніж різного. Активність проявляється через діяльність. Діяльність завжди характеризується більшою чи меншою ступенем активності. Відповідно до О. О. Деніна пізнавальна активність є і метою діяльності, і засобом її досягнення і її результатом.

Аналіз характеристик пізнавальної активності у дослідженнях вчених

дозволив виявити її розуміння у зв'язку з цілеспрямованістю суб'єкта пізнавальної діяльності. Виявляючи сутність пізнавальної активності ряд дослідників визначають її як особистісну освіту:

- що виражає інтелектуальний відгук на процес пізнання;
- визначальні якісні характеристики пізнавальної діяльності;
- що утворюється в результаті формування в процесі діяльності особистісних утворень, що виражаються у прагненні до самопізнання та саморозвитку та зумовлюють якісну характеристику діяльності.

Краснопольський В. Е., розглядаючи пізнавальну активність, як властивість особистості школяра, що розкриває її зміст у навчальній діяльності через ставлення учня до вчення, прагнення опанувати способи пізнання та мобілізацію вольових зусиль для досягнення мети навчання. [Краснопольський 2000, с. 76].. Аналогічну точку зору щодо розуміння пізнавальної активності як особистісної якості висловлюють Н. В. Дерябіна, В. В. Щетиніна, Г. І. Щукіна та інші. визначають пізнавальну активність, як інтегративну якість особистості:

- забезпечує готовність до самостійної діяльності з придбання нової інформації, виділення наукових проблем та пошуку шляхів їх рішення; вміння застосовувати набуті знання для вирішення нових проблем та виконувати пізнавальні дії, спрямовані на досягнення проектних результатів;

- що висловлюється у ступенях її суб'єктності при управлінні власним процесом пізнання, спрямованим на самореалізацію [Краснопольський 2000, с. 89].

На думку Г. І. Щукіною, якістю особистості «пізнавальна активність» стає за сталого прояві прагнення пізнання. В. В. Щетиніна пізнавальну активність пов'язує із творчою діяльністю. На думку вченого, пізнавальна активність висловлюється у інтенсивному вивченні дійсності для подальшої творчої реалізації набутих знань, умінь.

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволив виявити у розумінні

сутності пізнавальної активності: інтегративна якість особистості що виражає прагнення пізнання, як і діяльність, [Канюк 2002, с. 110]. Подальший аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити ознаки пізнавальної активності:

- Відношення до змісту, характеру навчально-пізнавальної діяльності;
- прагнення до самопізнання, саморозвитку, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки;
- прагнення до вчення, розумова напруга та прояв вольових зусиль;
- сталий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової діяльності
- творча реалізація набутих знань та умінь [Канюк 2002, с. 151].

Спираючись на представлені вище визначення, ознаки пізнавальної активності під цим феноменом ми розумітимемо інтегративну якість особистості, що виявляється у прагненні до пізнання, що визначає стійкий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової діяльності, ініціативність та самостійність у ній, що виражається у позитивних емоціях та рефлексивному самоврядуванні.

Для поглиблення сутності пізнавальної активності виявимо її структуру. Під структурою у цьому дослідженні будемо розуміти (лат. Structure – будова, розташування, порядок) - сукупність внутрішніх зв'язків, будова, внутрішній пристрій об'єкта.

У психолого-педагогічних дослідженнях у структурі пізнавальної активності вченими виділяється різна кількість компонентів. Зокрема, у структурі феномена К. М. Єгоров виділяє три наступні компоненти:

- мотиваційний (що реалізується через пізнавальну потребу, ініціативу, самоактуалізацію та самореалізацію);
- емоційно-вольовий (що передбачає морально-вольову мобілізованість прагнення реалізувати пізнавальні можливості);

- поведінковий (наявність інтенсивної цілеспрямованої пізнавальної діяльності, що стала звичною формою поведінки). С. І. Мілютіна до представленої структури пізнавальної активності додає когнітивний компонент (засвоєння та усвідомленість знань, прагнення до самопізнання та самовизначення)[Мілютіна 2005, с. 21.]

Т. А. Яникова розширює структуру пізнавальної активності: мотиваційний, орієнтаційний, змістовно-організаційний, емоційний та оцінний компоненти. Змістовне наповнення цих компонентів автор визначає так: мотиваційний компонент пов'язаний з мотивами, які спонукають учнів до активної пізнавальної діяльності; орієнтаційний компонент пов'язаний з тим, що учень повинен ясно уявити цілі та завдання майбутньої роботи, визначити способи досягнення мети та оцінки результатів; змістовно-організаційний компонент пов'язаний із змістом навчального матеріалу, методами, формами навчання; емоційний компонент передбачає реалізацію цілеспрямованого емоційного впливу на школярів з метою розвитку певних особистісних якостей та формування у них пізнавальної активності; оцінний компонент передбачає адекватну оцінку та аналіз результатів діяльності учнів.

Необхідність виділення рефлексивно-оцінного компонента у структурі пізнавальної активності у своєму дослідженні також наголошує І. А. Боброва. Даний компонент на думку автора включає рефлексію, самоконтроль і самооцінку учнів, вміння адекватно контролювати, аналізувати та оцінювати способи та результати своєї діяльності, що є необхідною умовою саморегуляції процесу засвоєння знань.

Представлені вченими структури пізнавальної активності, на наш погляд, не суперечать, а доповнюють одне одного. Також, на наш погляд, виділення емоційно-вольового компонента є зайвим, тому що мотивація поведінки тісно пов'язана з емоціями і принципово неможлива поза меж емоційно-ціннісної сфери особистості.

Спираючись у нашому дослідженні на роботи вчених, які розглядають пізнавальну активність як діяльнісну характеристику особистості, визначимо зміст компонентів феномена, що розглядається, в запропонованій нами структурі:

- мотиваційно-ціннісний компонент складають потреби, мотиви, інтереси, тобто все те, що забезпечує включення суб'єкта освіти до процес активного вчення та підтримує цю активність протягом усіх етапів навчального пізнання;

- когнітивний компонент передбачає засвоєння, усвідомленість знань про пізнавальної активності;

- діяльнісний компонент проявляється у самостійній реалізації власних можливостей, повноті досліджень, різноманітністю ідей, оригінальністю та складністю розробки; демонструє такі якості, як рішучість, наполегливість, витримка, сталість інтересу;

- рефлексивно-оцінний компонент показує вміння адекватно контролювати, аналізувати та оцінювати студентами способи та результати своєї діяльності. Різниця включення студентів у процес пізнання відображаються у рівнях пізнавальної активності. Зокрема, Макаревич О. виділяє наступні рівні пізнавальної активності [Макаревич 2006, с. 98]:

- репродуктивно-наслідувальний: характеризується прагненням студента опанувати спосіб застосування отриманих знань за зразком;

- пошуково-виконавчий: що характеризується прагненням студента опанувати способи застосування знань у змінених умовах;

- творчий: характеризується високим рівнем пізнавального інтересу студента, його самостійності, прагненням знайти нестандартні шляхи розв'язання поставлених завдань.

Важливо, що автор у самих назвах рівнів активності, дає рекомендації для викладачів щодо використання методів навчання, які забезпечують досягнення відповідного рівня пізнавальної активності.

Подібні рівні пізнавальної активності виділяє Т. І. Шамова, визначаючи їх зміст, як: відтворюючий (учень повинен навчитися відтворювати при необхідності отримані знання чи вміння), інтерпретуючий (вже маючи деякі знання, необхідно навчитися трактувати їх у нових навчальних умовах, відштовхуючись від звичних зразків) та творчий (учнів, які не лише засвоюють зв'язки між предметом та явищами, але і намагаються знайти для цього новий спосіб).

Кондратюк І. Г. виділяє три рівні сформованості пізнавальної активності [Кондратюк 2006 с. 43]: низький, середній, високий. Спираючись на думки вчених і зважаючи на думку Т. І. Шамовою, у нашому дослідженні виділено такі рівні розвитку пізнавальної активності:

- відтворює, що характеризується активністю студента у певних навчальних ситуаціях (цікавий зміст заняття, прийоми навчання) і виявляється його емоційним сприйняттям;
- інтерпретуючий, що виявляється у швидкому сприйнятті та самостійністю в ході вирішення навчальних завдань;
- творчий, виявляється у готовності учня включитися у нестандартну навчальну ситуацію та пошуку нових засобів на вирішення завдань.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити розуміння пізнавальної активності як інтегративну якість особистості, що виявляється у прагненні до пізнання, що визначає стійкий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової діяльності, ініціативності та самостійності в ній, що виражається у позитивних емоціях та рефлексивному самоврядуванні, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-оцінний компоненти та має рівні розвитку: відтворювальний, інтерпретуючий, творчий.

1.2 Психолого-педагогічні особливості учнів старшої школи

Психологічні особливості підліткового віку досі залишаються предметом дискусій більшості психологів. Незважаючи на велике зрушення кількість досліджень у цій галузі, немає єдиної точки зору на питання: які межі цього віку, про провідну діяльність у підлітковому віці, з яких етапів складається виходячи з підліткового віку, внутрішньої структури цього віку, новоутворення тощо. Багато дослідників підліткового віку пояснюють це історичною, соціальною та видах культурної обумовленістю.

Наприклад, спостереження Г. Крайга в Сполучених Штатах та інших промислово розвинених країн підлітковий період нерідко триває в протягом 10 (11-21) чи більше років. У вітчизняній психології, говорячи про підлітковий вік, Л. Ф. Обухова відзначила його межі від 11-18 років [Крайг 2010, с. 22].

Д. Б. Ельконін до підлітництва відносить період від 11 до 17 років, який ділить на два етапи:

1. 11-15 років - середній шкільний вік, ведучою діяльністю на цьому етапі є учбово-професійна діяльність. У середині цієї корисної діяльності підлітки опановують здатність вибудовувати спілкування виходячи із завдань та різноманітних особливостей інших людей, результат свідомо підкорятися нормам, прийнятим у групі, колективі.

2. 15-17 років – старший шкільний вік, провідною англійською діяльністю тут є навчально-професійна діяльність. І. С. Кон у своїй роботі головною описує старший шкільний вік, або, як його називають, рання юність, яка предметно охоплює період розвитку дітей від 15 до 18 років включно, що відповідає віку учнів 10-х, 11-х класів школи, але також розглядає і пізню юність, інтернет перетікає у нову дорослість до 25 років. До кінця цього періоду ранньої юності школяр набуває того ступеня що відповідає психологічної зрілості, якою буде

займатися достатньо для початку самостійного життя, для подальшого навчання в інших навчальних учбових закладах або виробничій роботі після закінчення школи

І. С. Кон у своїй книзі «Психологія ранньої юності», описуючи підлітковий вік, також поділяє його за періодами

1. Підлітковий, підлітковий вік (від 11 -12 до 14-15 років) є перехідним у біологічному та соціальному планах. Підліткова фаза є продовженням первинної соціалізації. Усі підлітки цього віку - школярі, які перебувають на утриманні у батьків або держави. Соціальний статус підлітка, на цьому етапі, мало чим відрізняється від дитячого. Тому психологічно цей вік у край суперечливий. Для нього характерні максимальні диспропорції у рівні та темпах розвитку. Підліткове почуття дорослості стає новим рівнем домагань, передбачливо « позначку дорослого», якого підліток практично ще не досяг. Звідси конфлікти віку та його заломлення у самосвідомості підлітка. Загалом це період завершення дитинства та початку «виростання» з нього.

Рання юність (від 14-15 до 18 років) - період або «третій світ», існуючий між дитинством та дорослістю. Біологічно це період завершення фізичного дозрівання. Юність – завершальний етап первинної соціалізації. Головне соціальне завдання цього віку – вибір професії.

Вибір практичних професій та типу навчального закладу неминує погляду диференціює життєві шляхи юнаків і дівчат, з усіма звідси соціально-психологічними наслідками. Розширюється спектр суспільних ролей, інтересів. Юнацьке самовизначення - винятково важливий етап формування особистості. Але поки що це «передбачаюче» самовизначення не перевірено практикою, його не можна вважати міцним та остаточним. І. С. Кон також говорить про необхідність – професійного самовизначення та праці. «Будуючи план свого майбутнього життя, підліток приписує собі істотну роль у порятунку людства та організує свій план життя залежно від подібної мети. З такими

планами та програмами підлітки вступають у суспільство дорослих, Бажаючи перетворити його, але відчуваючи перешкоди з боку суспільства і ставши залежними від нього, підлітки поступово соціалізуються. І лише професійна робота сприяє повному подоланню кризи адаптації та вказує на остаточний перехід до дорослого стану»

3. Звідси останній період, від 18 до 23-25 років, який можна умовно назвати пізньою юністю чи початком дорослості. «Суспільство бачить у ньому вже не стільки об'єкт соціалізації, скільки відповідального суб'єкта суспільно-виробничої діяльності, оцінюючи її результати за «дорослими» стандартами. Провідною сферою діяльності стає тепер праця з диференціацією професійних ролей» [Галопова 1997, с. 77].

Вік ранньої юності – період громадянського становлення людини, її соціального самовизначення, активного включення до суспільного життя, підключення формування духовних якостей етап громадянина - так вважає Р. Немов.

У вітчизняній психології розглядається і вплив культурного змісту середовища, для розкриття та розуміння нових тенденцій у вивченні юнацтва, які намічаються в культурно-історичній концепції Кондратюк І. Г. [Кондратюк 2006, с. 33].

Л.С. Виготський докладно розглядав проблему інтересів у перехідному віці, називаючи її «ключом до проблеми психологічного розвитку підлітка». Він писав, що всі психологічні функції людини на кожного ступеня розвитку, не діють безсистемно, автоматично чи випадково, а діють у певній системі, що спрямовуються конкретними прагненнями, потягами та інтересами.

У підлітковому віці, за Виготським, відбувається період руйнування і справляється відмирання старих інтересів, і період дозрівання нової «біологічної основи», де згодом розвиваються нові інтереси.

Також Кондратюк І. Г. виділив два новоутворення підліткового віку –

розвиток рефлексії та її основи самосвідомості. Розвиток рефлексії у підлітка, писав він, не обмежується лише внутрішніми змінами самої особистості, у зв'язку з установками виникненням самосвідомості для підлітка стає можливим і набагато більш глибоке і широкое розуміння інших людей. Розвиток самосвідомості за Виготським, як інший бік душевного життя, залежить від культурного змісту середовища [Кондратюк 2006, с. 58].

Пізнавальні інтереси між старшокласниками звичайно часто розрізняються і стають набагато особистішими. Юнацький вік характеризується тим, що формуються пізнавальні інтереси. І. І. Вартанова пише, що старшокласники починають цікавитися вже певними галузями наукового знання, прагнуть до більш повних і систематичних знань у сферах, що їх цікавлять.

У процесі подальшого формування інтерес тільки зростає. При цьому процес більшою мірою носить осмислений або навіть плановий характер, тому що інтереси старших школярів поєднані з розвитком професійних навичок, формуванням сімейних взаємин, а також з тими подіями, які ще не були здійснені у галузях юнацькому віці. У старшому шкільному віці виникає потреба поліпшити свою навчальну діяльність, що виражається у прагненні до самоосвіти, виходу за межі шкільної програми [Парфілова 2006, с. 101].

Вміння визначати у навчальній діяльності властиві завдання та Разом про те шукати неординарні методи їх вирішення показує передумови творчого погляду до навчання. У старшому шкільному віці більшість пізнавальних мотивів фокусується на інтересі до знань, які стосуються навчального предмета і що належить до нього науки – писала Парфілова С. Л. [Парфілова 2006, с. 110].

Навчально-пізнавальний мотив удосконалюється як інтерес до методів теоретично-творчого мислення. Мотив самоосвітньої діяльності у цьому віці пов'язують із подальшими цілями, життєвими перспективами та перевагами у

майбутній професії [Білан 2008, с. 10].

А. Д. Білан також наголошував, що до початку перехідного віку в загальному психічному розвитку з'являються нові, ширші інтереси, особисті захоплення та прагнення зайняти більш самостійну, більш «дорослу» позицію у житті. Однак у перехідному віці ще немає можливостей (ні внутрішніх, ні зовнішніх) щоб зайняти цю позицію [Білан 2008, с. 21].

У перехідний період, за А.Д. Білан, відбуваються перетворення в найрізноманітніших сферах психіки, особливо в галузі мотивації, де на першому плані місці виступають мотиви, навчальної пов'язані з тим, що формується світоглядом, з планами майбутнього життя. Зміни у мотиваційній сфері є головним новоутворенням перехідного віку.

Ще одне новоутворення, що виникає наприкінці затяжного перехідного періоду, на думку А. Д. Білан - самовизначення. Самовизначення виникає в кінці навчання у школі, коли людина стоїть перед необхідністю вирішувати проблему свого майбутнього. Самовизначення відрізняється від простого прогнозування свого майбутнього життя, воно ґрунтується на інтересах і прагненнях, що вже стійко склалися, і розвитку передбачає облік своїх можливостей і зовнішніх обставин, воно спирається на світогляд підлітка, що формується, і пов'язане з вибором професії [Білан 2008, с. 44].

В одній зі своїх робіт Д. Ф. Іл'ясов пише, що особистість юнака та дівчата формується під впливом абсолютно нового становища, яке вони починають займати в порівнянні з підлітком, у суспільстві, колективі. Становище старших у шкільництві, набуття досвіду серйозної громадської діяльності вирішальним чином позначаються розвитку особистості учнів 10 — 11 класів.

У роботі З. Т. Мілютіна та Є. М. Пожарська наводять такі положення: під впливом специфічної організації навчальної діяльності суттєві зміни відбуваються у розумовій діяльності старших школярів, характери розумової роботи. Дедалі більшого значення набувають уроки типу лекцій, самостійне

виконання лабораторних та інших практичних робіт, написання рефератів тощо [Мілютіна 2005, с. 61].

Мислення старшого школяра набуває особистісного та емоційного характеру. Як пише Н. Л. Руда, інтелектуальна діяльність тут набуває особливого забарвлення, пов'язаного з самовизначенням старшого школяра та його прагненням до вироблення свого світогляду. Саме це прагнення створює своєрідність мислення у старшому шкільному віці [Руда 2005, с. 81].

Важливе у розвитку мислення у віці - оволодіння процесом освіти понять, що веде до вищої форми інтелектуальної діяльності, нових способів поведінки. За словами В. В. Алексєєва, функція освіти понять лежить в основі всіх інтелектуальних змін у цьому віці. Організація навчальної діяльності має забезпечити її спрямованість на формування теоретичного дискурсивного (розмірковує) мислення, заснованого на оперуванні не конкретними образами та уявленнями, а поняттями, на вмінні зіставляти ці поняття, переходити в ході міркування від одного судження до іншого [Руда 2005, с. 90].

З приводу мисленнєвої діяльності міркували Т. В. Семеновських та Є. А. Сіденко. Вони вважали, що розумова діяльність характеризується вищим рівнем узагальнення та абстрагування, наростаючою тенденцією до причинного пояснення явищ, умінням аргументувати, доводити істинність чи хибність окремих положень, робити глибокі висновки, пов'язувати досліджувану систему. У свою чергу розвивається критичність мислення. Все це є передумовою формування теоретичного діалектико-матеріалістичного мислення та здатності до пізнання загальних законів навколишнього світу, законів природи та суспільного розвитку.

Як писав Черненко О. у своїй роботі про вікову психологію: «В інтелектуальній діяльності учнів у період підліткового віку посилюються індивідуальні відмінності, пов'язані з розвитком самостійного мислення, інтелектуальної активності, творчого підходу до вирішення завдань, що

дозволяє розглядати підлітковий вік як чутливий період у розвиток творчого мислення» [Черненко 2002, с. 11].

Проте сама соціальна ситуація перетворюється на його свідомості в абсолютно нові ціннісні орієнтації - підліток починає посилено рефлексувати на себе, інших, суспільство. Яворовська Л. М., пише, що тепер уже інакше розставляються акценти: сім'я, школа, однолітки набувають нових значень і смислів. Для підлітка відбуваються зрушення у шкалі цінностей. Все висвітлюється проекцією рефлексії, насамперед найближчі: будинок, сім'я [Яворська 2013, с. 29].

Старший шкільний вік, про який пише І. С. Кон, характеризується продовженням розвитку загальних і спеціальних здібностей дітей з урахуванням основних провідних видів діяльності: вчення, спілкування та праці. У навчанні формуються загальні інтелектуальні здібності, особливо поняттєве теоретичне мислення. Це відбувається за рахунок засвоєння понять, удосконалення вміння користуватися ними, міркувати логічно та абстрактно. Значний приріст предметних знань створює хорошу базу для подальшого розвитку умінь та навичок у тих видах діяльності, де ці знання практично необхідні [Камишнікова 2013, с. 43].

Характерною рисою підліткового віку, на думку Поліванової О. Е., є готовність і здатність до багатьох різних видів навчання, причому як у практичному плані (трудова вміння та навички), так і в теоретичному (уміння мислити, розмірковувати, користуватися поняттями) [Поліванова 2013, с. 63].

Ще однією рисою, за словами Ю. Є. Смирнової, яка вперше повністю розкривається саме у підлітковому віці, є схильність до експериментування, що виявляється, зокрема, у небажанні все брати за правду. Підлітки виявляють широкі пізнавальні інтереси, пов'язані з прагненням все самостійно перевіряти ще раз, особисто переконатися в істинності. До початку юнацького віку таке бажання дещо зменшується, і натомість з'являється більше довіри до чужого.

досвіду, що базується на розумному ставленні до його джерела.

Підлітковий вік, на думку І. Ю. Кулагін, відрізняється підвищеною інтелектуальною активністю, яка стимулюється не лише природною віковою допитливістю підлітків, а й бажанням розвинути, продемонструвати оточуючим свої здібності, отримати високу оцінку з боку.

Поліванова О. Е. у своїй роботі писала про те, що учні намагаються наголошувати на своє майбутнє, а сьогодення для них висувається у світлі цієї думки нової спрямованості до їх особистості. Вони усвідомлюють виробляється світогляд, моральне «Я», наявність стійкої системи переконання, незалежно від зовнішніх умов і тиску оточуючих [Поліванова 2013, с. 97].

Більшість старшокласників постають перед вибором майбутньої професії, спираючись на певні життєві принципи. Не всім вдається знайти своє місце в житті та визначитися з вибором майбутньої професії

Необхідно шляхом похвали вплинути на мотивацію у навчальній діяльності сучасного школяра.

У цьому підлітки на людях встигають прагнуть брати найскладніші й вагомі завдання, нерідко виявляють як високорозвинений інтелект, а й неабиякі здібності. І. А. Зимова стверджує, що їм характерна емоційно негативна афективна реакція на дуже прості завдання. Такі завдання їх не приваблюють, і вони відмовляються виконувати їх з міркувань престижності

В основі підвищеної інтелектуальної та трудової активності підлітків лежать не лише зазначені вище мотиви. Є. А. Сиденко має думку, що за всім цим можна побачити і природний інтерес, підвищену допитливість дітей цього віку. Питання, які ставить підліток дорослим дітям, вчителям та батькам, нерідко досить глибокі і стосуються самої суті речей.

На думку Поліванової О. Е., підлітки можуть формулювати гіпотези, міркувати імовірно, досліджувати і порівнювати між собою різні альтернативи під час вирішення тих самих завдань. Сфера пізнавальних, у тому числі

навчальних, сім'я інтересів підлітків виходить за межі школи та набуває форми пізнавальної самодіяльності — прагнення до пошуку та набуття знань, до формування корисних умінь та навичок. Підлітки знаходять заняття та книги, що відповідають їхнім інтересам, здатні дати інтелектуальне задоволення. Прагнення самоосвіти — характерна особливість і підліткового, і раннього юнацького віку [Поліванова 2013, с. 102].

1.3 Застосування методів підвищення пізнавальної активності учнів у процесі вивчення англійської мови

Протягом багатьох років у галузі педагогіки та психології приділяють багато уваги питанню пізнавальної активності учнів. В даний час є загальноприйнятим той факт, що пізнавальна активність відіграє величезну роль при вивченні іноземних мов. Дослідники наводять дані про зниження пізнавальної активності від класу до класу. До початку вивчення іноземної мови і на самому початку у учнів є висока пізнавальна активність. Але в процесі оволодіння іноземною мовою ставлення учнів змінюється, тому що їм необхідно долати різноманітні проблеми. В результаті зменшується пізнавальна активність, знижується успішність, яка, своєю чергою, впливає негативно на пізнання. Вивчення проблеми підвищення пізнавальної активності під час вивчення англійської мови є зараз актуальним. Визначення шляхів пізнавальної активності при вивченні англійської мови є метою цього дослідження. [Brown 2015, с. 56].

Виходячи з актуальних потреб та специфіки вивчення предмета, важливим фактором у навчанні мовного спілкування англійською мовою є пізнавальна активність учня іноземної мови.

Проблема шляхів пізнавальної активності у навчанні виникає по кожному шкільному предмету. У відповідних методиках та навчальних посібниках розроблено. Методи її розвитку та стимулювання з урахуванням специфіки предмета. Проте особливо гостро постає проблема шляхів пізнавальної активності вивчення іноземних мов. Примітно, що до моменту вивчення іноземної мови і в на початку учнів, як правило, висока пізнавальна активність. Майже всі мають бажання володіти іноземною мовою, вміти спілкуватися. Але як тільки починається процес оволодіння іноземною мовою, і ставлення учнів змінюється, багато хто розчаровується. Адже цей процес передбачає період накопичення «будівельного матеріалу», стадію неминуче примітивного змісту, подолання різноманітних труднощів, що відсуває досягнення цілей, які мріялися. В результаті зменшується пізнавальна активність, пропадає зустрічна активність, слабшає воля, спрямована на оволодіння іноземною мовою, знижується в цілому успішність, яка, у свою чергу, негативно впливає на пізнавальну активність. [Brown 2015, с. 91].

Пізнавальна активність – це перш за все результат внутрішніх потреб людини, її інтересів та емоцій, цілей та завдань, наявність мотивів, спрямованих на активізацію його діяльності.

Визнаючи провідну роль пізнавальної активності у навчанні іноземної мови, вчителю необхідно уявляти собі способи та прийоми її формування в умовах школи.

Особливу роль у формуванні пізнавальної активності грає новизна одержуваної інформації. Наявність елементів пошукової діяльності, пізнавальних мотивів та емоційний стан учнів забезпечують їм вихід з навчальної діяльності до самоосвітньої та творчої. [Brown 2015, с. 98].

Велика роль у підтримці та збереженні інтересу до предмета, розвитку пізнавальної діяльності, перекладу навчання з викладання на управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю учнів належить

нестандартним формам уроку. Нестандартний урок включає найрізноманітніші, емоційно-яскраві, нетрадиційні методи та прийоми навчання, які не просто підвищують мотивацію навчання дітей, а й служать розвитку тих чи інших здібностей: вміння декламувати вірші, розвиваючи вимовні навички, інсценувати ту чи іншу ситуацію, як літературну, так і життєву, співати іноземною мові, вміння реагувати та давати свою оцінку у розмові, повідомляти інформацію про події та факти, дотримуватися мовного етикету, широко знайомитися з традиціями, звичаями та культурною спадщиною англомовних країн. [Jang 2008, с. 12].

Ці уроки проводяться в рамках тем шкільної програми, але включають найрізноманітніший додатковий матеріал, тим самим розширюючи лексичну та мовну базу учнів, виводячи їх здібності на вищий рівень володіння іноземною мовою. У своїй роботі можна використовувати урок-змагання, урок-подорож.

Також не варто забувати, що науково-технічний прогрес з незвичайною швидкістю вторгається в наше життя, а багато дітей вже в ранньому віці починають користуватися комп'ютером. Вчитель має враховувати цю тенденцію та розмовляти з дітьми мовою, яка їм цікава. Тобто підвищення пізнавальної активності учнів слід включати в свої уроки елементи нових технологій із використанням комп'ютера. [Jang 2008, с. 21].

Вивчаючи іноземну мову, необхідно створювати такі умови освітньо-пізнавальної діяльності, які сприяють розвитку у навчального високого рівня пізнавального інтересу до вивчення англійської мови. Велику роль у підвищенні пізнавальної активності грають різні види роботи, які застосовуються викладачем на уроці: уроки-обговорення різних тем; уроки-спілкування через Інтернет (ефективний як варіант самостійної підготовки); круглі столи; міні-конференції у групах; уроки-тести; уроки-презентації.

Використовувати презентацію у навчальному процесі можна на різних

етапах уроку та різних типах уроків залежно від мети, поставленої вчителем. Презентації можливі на уроках будь-яких вікових груп, починаючи з початкової школи. Враховуючи вікові особливості молодших школярів, слід робити їх яскравими, веселими, захоплюючими, включаючи загадки та ігри. Для школярів середньої ланки можна включати лексико-граматичні вправи, зразки діалогів та тексти для читання, а також елементи тестових завдань для тренування у форматі єдиного державного іспиту. Старшокласники самі вміють створювати презентації, що доцільно використовувати у проектній роботі та при завершенні вивчення теми. [Slessor 2007, с. 312].

Комп'ютерні презентації дозволяють візуалізувати текст, що покращує розуміння складних тем та нового лексичного матеріалу. Презентаційні інструменти можуть включати інтерактивні елементи, такі як гіперпосилання, анімації, питання для обговорення, що робить урок більш захоплюючим і активним.

Вставка звукових та відеофайлів у презентацію дозволяє доповнити навчальний матеріал аудіовізуальними ресурсами, що сприяє різноманітності методів навчання. Використання комп'ютерних презентацій навчає учнів створювати та працювати з мультимедійними матеріалами, що важливо у цифровій епосі. [Slessor 2007, с. 401].

Вчителі можуть створювати індивідуальні презентації під конкретні потреби класу, підтримуючи різноманітні стилі навчання та рівні знань. Презентації можуть бути використані для тренування мовлення учнів, оскільки вони змушені висловлювати свої думки та ідеї перед аудиторією. Вбудовані функції зворотного зв'язку, такі як коментарі та питання на слайді, можуть допомогти вчителю та учням взаємодіяти та обговорювати зміст презентації.

Комп'ютерні презентації дозволяють структурувати навчальний матеріал, що полегшує вчителю ефективне використання часу уроку. Вчителі можуть впроваджувати посилання на онлайн-ресурси у презентацію, розширюючи

доступ учнів до додаткових матеріалів. У разі дистанційного навчання комп'ютерні презентації є ефективним засобом передачі, підтримуючи інтерактивні заняття через віртуальні платформи. [Phillips 2007, с. 202].

Застосування сучасних технологій, таких як комп'ютерні презентації, може підвищити мотивацію учнів, особливо тих, хто активно взаємодіє із цифровими засобами.

Робота з комп'ютерними презентаціями розвиває навички, які можуть стати у нагоді учням у майбутній професійній діяльності, оскільки використання технологій стає все більш важливим аспектом у різних сферах.

Одне з найважливіших – це підвищення пізнавальної активності до вивчення предмета через успішність у навчальній діяльності. Багато учнів вміють створювати презентації та роблять це достатньо добре. Якщо клас щодо тієї чи іншої теми відчуває труднощі, вчитель може адаптувати навчальні матеріали особливо учнів. Однією з найяскравіших позитивних сторін презентацій є можливість використання різноманітного ілюстративного матеріалу: малюнків, фотографій, схем, діаграм та графічних композицій, внаслідок чого відбувається вплив відразу на кілька видів пам'яті – зорову, слухову, емоційну і навіть моторну. Комп'ютерні презентації допомагають формувати комунікативну компетенцію учнів, розвивати навички самостійної роботи та контролювати знання, вміння та навички. [Phillips 2007, с. 210].

Говорячи про комп'ютерні презентації, слід сказати і про деякі проблеми, що виникають у процесі роботи. На підготовку таких уроків потрібна велика кількість часу. Самі матеріали, наприклад, країнознавчого характеру, потрібно шукати в Інтернеті та додаткових джерелах, оскільки в системі народної освіти знайти щось досить проблематично. Користування Інтернетом потребує деяких матеріальних витрат, а проведення уроків – додаткових сил та енергії. Але багато виправдовується тим, що учні з радістю працюють у мультимедійному кабінеті і добре запам'ятовують те, що хотів донести до них учитель.

Використання презентацій урізноманітнить навчальний процес та дозволить залучити майбутніх студентів у пізнавальну діяльність. А підготовка презентацій самими школярами має явно практичну спрямованість, оскільки надалі їм доведеться працювати на підприємствах та в організаціях, де презентації є нагальною необхідністю для успішної роботи та виконання своїх функціональних обов'язків. [Яворовська 2013, с. 17].

Також одним із методів підвищення пізнавальної активності є використання проектної методики. Дуже важливо організувати роботу над проектом, створивши максимально сприятливі умови для розкриття та прояви творчого потенціалу учнів. Для цього необхідно переконатись, що тема проекту підходить для всіх учасників групи, відповідно до їх захоплень та темпераменту. Необхідно переконати їх використати різноманітні способи роботи: графічне написання, оформлення, добірку ілюстрацій та фотографій, а за потребою – аудіо або музичне оформлення [Яворовська 2013, с. 35].

Особистісно-орієнтоване навчання, навчання у співпраці, проектні методики певною мірою дозволяють вирішити проблему шляхів пізнавальної активності, створити позитивний настрій для вивчення іноземної мови, коли учні навчаються із захопленням та розкриваються потенційні можливості кожної дитини.

При узагальненні, закріпленні та повторенні навчального матеріалу, а особливо при організації його практичного застосування цей метод дуже ефективний. Дуже важливо також і те, що у роботі над проектом учні навчаються співпрацювати, а навчання у співпраці виховує у них такі моральні цінності: взаємодопомога, бажання та вміння співпереживати; формуються творчі здібності та активність учнів, тобто, йде нерозривний процес навчання та виховання [Яворовська 2013, с. 50].

Метод проектів формує та вдосконалює загальну культуру спілкування та соціальної поведінки загалом і призводить учнів до практичного володіння

іноземною мовою.

Кейс-метод. Кейс-метод – це метод активного навчання на основі реальних ситуацій. У перекладі з англійської *case* — випадок, а *case study* — це навчальний випадок. Суть методу *case-study* полягає у використанні при організації процесу навчання конкретних навчальних ситуацій, описів певних умов життя організації, групи людей або окремих індивідуумів, що орієнтують учнів на формулювання проблеми та пошук варіантів її вирішення з подальшим розбором на навчальних заняттях.

Розрізняються такі види кейсів:

- практичні кейси. Дані кейси якомога реальніше повинні відображати ситуацію або випадок, що вводиться;
- навчальні кейси. Основне завдання їх виступає навчання;
- науково-дослідні кейси, які спрямовані на включення учня до дослідницької діяльності. [Джава 2005, с. 57].

Безперечно, застосування кейс-методу має деякі переваги та ризики. По-перше, кейс-метод дає можливість оптимально поєднувати теорію та практику, розвивати навички роботи з різноманітними джерелами інформації. Учні не отримують готових знань, а вчаться їх здобувати самостійно, прийняті рішення в життєвій ситуації швидше запам'ятовуються, ніж заучування правил. По-друге, процес вирішення проблеми, викладеної в кейсі, — це творчий процес пізнання, який має на увазі колективний характер пізнавальної діяльності. Отже, учні навчаються дотримуватися правил спілкування: працювати у групах, слухати співрозмовників, аргументувати свою думку, побудувавши логічні схеми вирішення проблеми, має неоднозначне рішення. На уроці учні не нудьгуватимуть, а думатимуть, аналізуватимуть, розвиватимуть навички ведення дискусії. І нарешті, навіть учні, що слабо встигають, зможуть брати участь в обговоренні питань, оскільки немає однозначних відповідей, які треба вивчити. Вони самі зможуть запропонувати відповіді. [Джава 2005, с. 100].

Однак, як і в будь-якого іншого методу, цей метод має свої труднощі у використанні. Насамперед необхідно багато часу для грамотної підготовки кейсу до уроку. Вчитель повинен продумати форму подання кейсу та спланувати діяльність дітей, поєднуючи індивідуальні та групові форми роботи. Непростий момент для вчителя – це оцінювання, бо потрібно оцінити роботу кожного учасника, його активність та оригінальність, водночас необхідно об'єктивно оцінити його знання. Слід зазначити, що традиційна система оцінювання результатів не дозволяє оцінювати активність учнів. Стобальна система оцінки знань є більш гнучкою і дозволяє більш об'єктивно визначити рівень підготовки учнів. Тому при оцінюванні кожного учасника ми намагатимемося поєднати дванадцятибальну та стобальну систему. Для отримання підсумкової «12» учням необхідно набрати 100–85 балів, для отримання «8-9» — 84–70 балів, а «5-6» той, хто навчається, отримує, якщо набирає менше 70 балів. Так як до обговорення будуть залучені всі, навіть учні, що мають низькі комунікативні здібності, двійок, я думаю, при використанні кейс-методу ставити не доведеться. [Дон 2000, с. 10].

Говорячи про форми проведення заняття, особлива увага на уроці заслуговує така форма як рольова гра. Цей вид навчальної діяльності є груповим. Рольова гра заснована на спільних діях колективну форму виконання завдання. Вона передбачає вміння керуватися у своїй поведінці інтересами товаришів, що стимулює інтерес до імпровізації, що змушує приймати самостійні рішення. Усе це також, безумовно, пробуджує інтерес до предмета та стимулює позитивну пізнавальну активність.

На практиці формування пізнавальної активності - це створення таких умов, за яких з'являться внутрішні спонукання (мотиви, цілі, емоції) до вчення; усвідомлення їх учнем та подальшого саморозвитку ним своєї мотиваційної сфери. Вчитель при цьому виступає не в ролі простого спостерігача за тим, як розвивається пізнавальна активність учнів, він стимулює її розвиток системою

психологічно продуманих прийомів. [Краснопольський 2000, с. 20].

Поряд з ігровими прийомами на уроках можна застосувати прийом «Образи», що сприяє розвитку в учнів навичок говоріння, творчої ініціативи Це вміння передати образи засобами англійської мови, використовуючи форми вербальної та невербальної комунікації.

Прийом «Опиши та зобрази» є одним із способів залучення учнів у процес спілкування з використанням власного словникового запасу іноземної мови. Цей прийом універсальний, його можна використовувати для закріплення лексики та граматики.

Наприклад, у розвиток комунікативних здібностей можна використовувати пісні. Пісні цікаві учням тим, про що вони говорять і в якій музичній формі вони представлені. Пісні мотивують діяльність учнів: про що-небудь повідомити, поцікавитись, тобто фактор комунікації має посідати перше місце. [Краснопольський 2000, с. 25].

Також використання віршів та римівок дозволяє міцно запам'ятати основні граматичні моделі та використовувати їх у повсякденній практиці. Крім того, процес навчання перетворюється на захоплюючу гру, що підтримує інтерес до цього предмета.

Використовуючи інформаційні ресурси Інтернету, можна, інтегрувати їх у навчальний процес, більш ефективно вирішувати цілий ряд дидактичних задач на уроці: удосконалювати вміння аудіювання; поповнювати словниковий запас; формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності

Отже, визнаючи провідну роль пізнавальну активність у навчанні англійської мови, вчителю необхідно чітко уявляти собі способи та прийоми її формування за умов даного освітнього закладу. При розгляді проблем пізнавальної активності та пошуку шляхів її формування, неприпустиме спрощення її розуміння, т.к. формування пізнавальної активності - це не перекладання учителем у голови учнів вже готових, ззовні задаваних мотивів та

цілей вчення. Формування пізнавальної активності – це насамперед, створення умов для прояву внутрішніх спонукань до вчення, усвідомлення їх самими учнями та подальшого саморозвитку пізнавально-ціннісної сфери. При цьому при оволодінні іншомовною культурою зовсім небайдуже, які мотиви спонукають учня до провадження діяльності. [Потапенко 2000, с. 80].

Для створення адекватної пізнавальної активності використовуються різні методи та засоби: словесні, наочні, практичні, але провідну роль сьогодні набувають пошукові та дослідні. Формування міцної пізнавальної активності вчення сприяє гра при активному її використанні на уроках. [Потапенко 2000, с. 86].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ

2.1 Аналіз підручника щодо наявності вправ, спрямованих на розвиток пізнавальної активності

Один із найважливіших напрямів розвитку суспільства в сучасному світі – встановлення контактів між представниками різних культур, жителями різних міст, країн та континентів. У двадцять першому столітті підвищення рівня пізнавальної активності учня є основною, особливо актуальне у зв'язку з активним розвитком політичних, торгових, культурних зв'язків. Також мотивація учня – це спосіб пізнання світу, розвитку прогресу та зміцнення взаємин між представниками різних культур, країн та національностей. Це спосіб вирішення конфліктів, обмін безцінними знаннями та досвідом, який може застосовуватися як окремою особистістю, і цілим народом.

Змішання народів, культур, мов, вірувань та поглядів на життя зробили пізнавальну активність кожного учня невід'ємною частиною повсякденного життя. Соціально-економічні та соціально-політичні зміни, що відбуваються у світі, суттєво вплинули на розвиток спілкування та стали причиною зростаючого інтересу до вивчення іноземних мов. Здійснення міжкультурного та міжмовного спілкування неможливе без знання іноземних мов. Не володіючи знаннями в галузі граматики, певним словниковим запасом та здатністю як отримувати, так і ділитися інформацією, людина не зможе успішно

спілкуватися з носієм іншої мови або спілкування буде дуже ускладнено. Однак, лише володіння іноземною мовою замало реалізації успішної пізнавальної активності.

Нарівні зі знанням мови людина повинна мати знання щодо пізнавальної активності – знаннями в галузі культури, особливостей та традицій іншої країни, так само важливе знання особливостей іноземної мови та менталітету, типів взаємовідносини в суспільстві та тих відмінних рис іноземної культури, які роблять її унікальною та несхожою на нашу. При спілкуванні з представником іншої культури чи мови важливо володіти певними мовними стратегіями та тактиками. Саме ці особливості спілкування та знання і називаються пізнавальною активністю.

Недостатній рівень пізнавальної активності, а слід за нею мотивації є причиною збоїв у навчанні. Метою нашого дослідження є довести, що підручник англійської мови, відповідає новітнім вимогам. Так само метою мого дослідження є доказ того, що підручник використовуваний в школах, дозволяє здійснювати компетентнісний підхід у навчанні англійської мови, сприяє не тільки успішному вивченню іноземної мови, а й формуванню пізнавальної активності у учнів. У світлі сучасних установок компетентнісний підхід є найактуальнішим методом викладання іноземних мов

У процесі оволодіння іноземною мовою у рамках шкільного курсу одним з ключових факторів є можливість учня вивчати матеріал та отримувати навички володіння мовою як на заняттях з учителем, так і самостійно. Для успішного самостійного вивчення іноземної мови потрібно вміння планувати свою діяльність, ставити короткострокові та довгострокові цілі вивчення мови та мати можливість поетапно рухатися до їхнього здійсненню. Учень повинен мати можливість оцінювати процес та результати свого навчання, а також контролювати етапи оволодіння матеріалом за допомогою перевірочних завдань та робіт. Одним із важливих критеріїв успішності оволодіння як навичками

пізнавальної активності, так і іноземною мовою є наявність універсального навчально-методичного комплексу.

Top Notch 2nd Edition (J. Saslow, A. Ascher) сприяє поетапному формуванню як пізнавальної активності, так і навичок володіння іноземною мовою, розвиває особистісні, пізнавальні та комунікативні навички, необхідні для успішного занурення в урок та мотивації. Для відповідності сучасним вимогам, що висувуються до підручників англійської мови, які використовуються у загальноосвітніх школах, робочі програми до Top Notch складено з урахуванням можливості реалізації індивідуального, а також системно-діяльнісного підходу. Використовуються сучасні педагогічні технології та методи викладання (використання аудіоматеріалів та аудіододатків до курсу).

Тенденцією останнього десятиліття є не лише успішне оволодіння усними та письмовими нормами мови, що вивчається, а також формування та розвиток у учнів пізнавальної активності. Відповідно до сучасної шкільної програми з навчання іноземних мов, призначення мови полягає у формуванні комунікації – здібності здійснювати успішне міжособистісне та культурне спілкування, учень повинен володіти знаннями в галузі історії, культури, визначних пам'яток країни мови, що вивчається. Для успішного оволодіння мовою учні повинні мати навички сприйняття текстів різних жанрів та стилів, вміти знаходити та отримувати потрібну інформацію, успішно освоїти граматику мови, що вивчається, а так само знати про особливості мови, культури та географії, і бути в змозі успішно застосовувати свої знання на практиці.

Лінгвокраїнознавча та культурологічна інформація (традиції, звичаї, культура, особливості вербального та невербального спілкування, історія країни вивчається мови) складають важливу частину сучасного підручника англійської мови. Проте формування пізнавальної активності учня може здійснюватися за допомогою підручника та додаткових матеріалів, що не входять до основної

програми навчання. Кожен якісний підручник іноземної мови, що відповідає сучасним вимогам та освітньому стандарту, повинен містити в собі такі теми, як, наприклад, огляд країн та міст, в яких говорять на досліджуваній мові. Декілька тем у підручнику має бути присвячено культурі, національним традиціям та святкам. Незважаючи на те, що набір тем у підручнику повинен бути досить різноманітним і повинен торкатися різних аспектів повсякденного життя, формування пізнавальної активності має здійснюватися безперервно для досягнення позитивного результату у навчанні іноземної мови.

Однак, для досягнення та закріплення позитивних результатів навчання кількість інформації, спрямованої на формування пізнавальної активності не повинно зменшуватися протягом вивчення мови та використання навчальних посібників для різних рівнів навчання. Для того, щоб переконатися в ефективності такого підходу до навчання, мною була зроблена спроба порівняти два підручники з однієї серії *Top Notch* для вивчення англійської мови – *Top Notch 2nd Edition* для 9 та 11 класів рівнів *Intermediate* та *Upper Intermediate*. Підручники, зміст яких буде проаналізовано у цьому дослідженні – підручники *Top Notch* рівня *Intermediate* та *Upper Intermediate*

Top Notch 2nd Edition для 9 і 11 класів мають широку базу різноманітних текстів – статті, інформація з довідників та словників, уривки із художніх творів. Завданням читання передують розділи *Pre-reading*, який є коротким змістом тексту або довідковою інформацією. Також тексти в *Top Notch* супроводжуються спеціальними завданнями – *Reading Strategies*, які дозволяють розвивати усі види читання. Тематика текстів у підручниках для 9 та 11 класів актуальна та цікава як для учнів школи, так і для дорослих. Кожен модуль підручників для 9 та 11 класів містить як мінімум один текст, спрямований на формування пізнавальної активності.

Підручники *Top Notch* для 9 та 11 класів побудовані однаково та складаються із наступних розділів.

1. *Reading* – this section includes author's texts and articles aimed at developing reading and translation skills, as well as expanding vocabulary. These texts also allow you to work on the phonetic aspect of the language.

2. *Speaking* – a section dedicated to the development of speaking skills.

3. *Vocabulary and pronunciation* – a section of the textbook that allows you to expand the student's vocabulary, as well as improve pronunciation and phonetic aspects of language learning

4. *Listening* – a section devoted to listening, which allows you to improve your listening skills and mastery of a foreign language.

5. *Writing* – a section devoted to writing, developing knowledge of English grammar.

6. *Grammar focus* – section is also dedicated to practicing grammar skills.

7. *Communication workshop* – a section dedicated to practicing all the knowledge gained in a particular unit. It includes all types of tasks - reading, speaking, listening and writing. The *Communication workshop* section is a control section.

Підручники *Top Notch* поділені на модулі, кожен модуль присвячений одній темі. Кожен модуль включає все перелічені вище розділи та завдання, спрямовані на вдосконалення навичок читання, говоріння, письма та сприйняття та розуміння іноземної мови на слух.

Нашим завданням є аналіз даних навчальних посібників, мета аналізу – дізнатися, чи міститься у даних підручниках достатньо на формування пізнавальної активності кількість інформації та чи відповідають підручники сучасним вимогам. Для цього знадобиться аналіз змісту підручників щодо процентного змісту в них інформації, що розвиває пізнавальну активність в учнів. Також для виконання мети мого дослідження знадобиться порівняльний аналіз підручників *Top Notch* рівня *Intermediate* та *Upper Intermediate*, щоб встановити, чи змінюється процентне співвідношення інформації, що формує

пізнавальну активність залежно від рівня вивчення мови. Моїм завданням є встановити, чи може *Top Notch* успішно застосовуватись для вивчення іноземної мови в умовах новітніх вимог до навчання та викладання.

Перший підручник, який потрібно проаналізувати на предмет змісту інформації, що формує пізнавальну активність у учнів – підручник *Top Notch* рівня *Intermediate*, призначений для учнів 10 класу. Підручник складається з десяти модулів, кожен із яких поділено на п'ять розділів.

Як приклад звернемося до третього модуля підручника, який називається *Travel*. Модуль складається з чотирьох розділів та п'яти частин – розділ *Skills Focus* поділяється на дві частини. Два розділи – *Skills Focus* та *Culture Corner* містять інформацію про культуру, особливості географії та мови англomовних країн. Розглянемо розділ *Culture Corner*, що містить авторський текст *Getting around Britain*. Насамперед текст розвиває лінгвістичну складову – у тексті відпрацьовується граматики пасивної застави, повторюються пройдені раніше часи, наприклад, *Present Perfect Continuous* у реченні “*To improve the Situation on transport, government have been investing lot of money in the railways*”. У тексті йдеться про особливості національного менталітету, про традиції, які відрізняються від традицій інших народів, про звички англійців.

Наприклад, автор говорить про те, що у Великій Британії відстань досі обчислюється милями, а кермо в автомобілях розташоване не праворуч, а зліва. Автор дає нам історичну довідку про те, що багато шляхів у Великобританії повторюють маршрут доріг, які в давнину проклали римляни. Автор порівнює сучасну транспортну систему Великобританії, і систему, яка була п'ятдесят років тому, і каже нам про те, що вона змінилася: “*However, now everything about British transport is as it used to be fifty years ago*”. Озвучені автором особливості та відмінності британської культури, географії, традицій належать до соціокультурної складової пізнавальної активності. Автор пропонує читачеві відвідати цікаві пам'ятки Великобританії, такі як залізнична станція Сноудон,

знаменита траса M52 недалеко від Лондона або Вал Оффи недалеко від кордону Англії та Уельсу. Автор пропонує читачеві відвідати Велику Британію, ознайомитися з її особливостями, і це є складовою соціальної компетенції (автор розвиває у читача бажання будувати успішну комунікацію з представниками інших культур, розвиток толерантності та емпатії).

Пізнавальну активність у учня розвивають завдання до тексту, де учневі запропоновано відповісти на запитання щодо прочитаного матеріалу, поміркувати, чи є дані у завданні затвердження правдивими чи хибними і дають можливість порівняти культуру та особливості Англії з особливостями своєї

Culture Corner завдання сприяють розвитку чотирьох складових пізнавальної активності. Подальший аналіз підручника показав, що кожен модуль підручника *Top Notch* рівня *Intermediate*, що складається з п'яти розділів, містить один або два розділи із завданнями, що дають вивчає уявлення про культуру, географії та особливостях Англії, Америки чи англomовних країнах – як правило, це розділи *Language Focus* та *Culture Corner*. Але інші розділи так само можуть містити інформацію, яка розвиває культурну компетенцію – авторські тексти та статті, уривки з літературних творів, граматичні завдання тощо.

Підручник *Top Notch 2nd Edition* рівня *Upper Intermediate*, призначений для вивчення і 10-11 класах, так само включає різноманітні види завдань, такі як читання, переклад, говоріння, аудіювання та лист. В данному підручнику міститься ілюстрації, граматичні завдання та правила, авторські тексти та уривки з відомих творів. Завдання спрямовані на всебічний розвиток володіння англійською мовою, сприяють збільшенню словникового запасу учнів. Так само, як і *Top Notch* рівня *Intermediate* для 10 класів, підручник рівня *Upper Intermediate* складається з десяти модулів, які діляться п'ять розділів. Аналіз підручника показав, що кожен модуль підручника містить як мінімум один розділ із матеріалом, спрямованим на формування пізнавальної активності в

учнів.

Наприклад, четвертий модуль під назвою *Beauty*, містить два розділи, присвячених формуванню пізнавальної активності – *Language awareness* та *Culture corner 2*. У розділі *Language awareness* Учням запропоновано текст про британському замку Ладлоу, а також завдання з вибором правильної відповіді, побудовані розумінні змісту тексту. Текст розвиває лінгвістичну складову комунікації – у тексті відпрацьовується пройдена раніше граматики, наприклад, вказівні займенники *this\these*, займенники *they\their*. У тексті також присутній нова для учнів лексика. Автор запрошує читача здійснити подорож до мальовничого замку Ладлоу, який знаходиться на кордоні Англії та Уельсу, використовує барвисті епітети, такі як *full of beauty*, *picturesque town*, а *brehtaking castle*. Учні дізнаються про особливості географії країни мови, що вивчається (*On the borders of England and Wales, it is full of beauty, with high hills, wooded countryside and picturesque towns and villages. It is sensible to base yourself in Ludlow, який є велике місто в центрі. It has a breathtaking castle and a church tower*). Дані відомості сприяють розвитку соціокультурної та соціальної компетенції, і викликають у учня бажання відвідати Велику Британію, як головний фактор підвищення пізнавальної активності, закликає дізнатися більше про ці місця та визначні пам'ятки. Стратегічну та дискурсивну компетенції у учня розвивають завдання до тексту, де учневі запропоновано відповісти на питання щодо прочитаного тексту, та відпрацювати знання граматики (вибрати вказані займенники та частини мови з тексту). Розділ *Culture corner 2* містить текст під назвою *People of Ukraine*, який дає учням уявлення про народи та етнічні групи, які проживають на території України, а також про особливості географії та мов різних народів. Подальший аналіз підручника показав, що аналогічні за змістом та спрямованості тексти присутні у кожному модулі підручника

Аналіз двох підручників *Top Notch* рівнів *Intermediate* та *Upper*

Intermediate показав, що обидва підручники містять достатньо для успішного формування пізнавальної активності; кількість інформації. Інформація розподілена, що дає учням можливість не тільки ознайомитись, але й успішно її засвоїти. Враховуючи те, що в учнів 10-11 класів вже сформовані базові знання, підручники *Top Notch* сприяють як формуванню, і закріплення матеріалу, спрямованого на формування у учнів знань про культури, географії, особливостях мови та менталітету мешканців країн мови, що вивчається. Підручники *Top Notch* не викликають сумнівів у можливості підвищення пізнавальної активності.

2.2 Комплекс вправ з підвищення пізнавальної активності учнів старших класів на уроках англійської мови

Основною метою нашого комплексу вправ є формування пізнавальної активності на уроках англійської мови у школярів старших класів, формування інтересу під час навчання новим завданням та мотивації.

Форма організації уроку: колективна діяльність, зокрема – групова. Наш комплекс націлений на відпрацювання наступного матеріалу:

1. Підвищення мотивації. Створення цікавого та змістовного навчального процесу та залучення учнів за допомогою цікавих завдань та проектів старших класів на етапі старшої школи

2. Активізація навичок мовлення. Сприяння використанню англійської мови в різних ситуаціях. Розвиток навичок спілкування та обговорення тем.

3. Розширення словникового запасу. Використання нових слів та виразів у різноманітних контекстах. Засвоєння спеціалізованого лексику через проекти та кейси. (вчимося вимовляти слова з найбільш чітким британським акцентом)

4. Розвиток творчості. Сприяння творчому мисленню через проекти та рольові ігри. Заохочення учнів до самостійного висловлення думок та ідей.

5. Застосування мовних навичок в реальних ситуаціях. Використання англійської мови у контексті реальних завдань, подій та квестів. Закріплення граматичних структур та лексичних одиниць у практичних завданнях.

6. Відтворення комунікативних ситуацій (вчимося вести діалог розпитування)

7. Розвиток групової співпраці та комунікативних навичок. Робота в групах над проектами та кейсами сприяє розвитку навичок колективної роботи та обміну ідеями.

8. Використання технологій. Залучення комп'ютерних презентацій та онлайн-ресурсів для підвищення інтерактивності та залучення сучасних технологій у навчання.

9. Розуміння розмовної мови (слухаємо однокласників та вчителів, розгадуємо загадки, case method, simulation)

Сучасні школярі старших класів звикли творчо ставитися до процесу навчання, працювати з ними при використанні традиційних методів означає відсутність інтересу

Тому при розробці комплексу мотиваційних вправ для навчання англійської мови учнів 10-11 класах нами були обрані ті, що, у свою чергу, мають підвищити пізнавальну активність учнів.

Крім цього, кожен метод чи вправа, були відібрані за принципом доступності, а також за рівнем розвитку учнів. Кожна обрана вправа має бути цікава старшим школярам для досягнення позитивного ефекту від заняття.

Наш комплекс побудований з урахуванням вікових особливостей, застосуванням новітніх технологій, у заняття включені діалоги вчителя та дітей англійською мовою.

1. Володіння мовою як засобом спілкування та культури; збагачення

активного словника; розвиток зв'язного, граматично правильного діалогічного та монологічного мовлення; розвиток мовної творчості; розвиток звукової та інтонаційної культури мови, фонематичного слуху; знайомство з книжковою культурою, дорослою літературою, розуміння на слух тексти різних жанрів дорослої літератури; формування звукової аналітико-синтетичної активності як передумови навчання та грамотності

2. Соціально-комунікативний розвиток спрямований на засвоєння норм та цінностей, прийнятих у суспільстві, включаючи моральні цінності; розвиток спілкування та взаємодії учня з дорослими та однолітками; становлення самостійності, цілеспрямованості та саморегуляції власних дій; розвиток соціального та емоційного інтелекту, емоційної чуйності, співпереживання, формування готовності до спільної діяльності з однолітками формування шанобливого ставлення та почуття приналежності до своєї сім'ї та до спільноти дітей та дорослих в Організації; формування позитивних установок до різних видів праці та творчості; формування основ безпечної поведінки у побуті, соціумі, природі

3. Пізнавальний розвиток передбачає розвиток інтересів учня, допитливості та пізнавальної активності; формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви та творчу активність; формування первинних уявлень про себе, інших людей, об'єкти навколишнього світу, про властивості та відносини об'єктів навколишнього світу.

Отже, ми створили комплекс уроків з англійської мови для старших класів, який включає комп'ютерні презентації, проекти, метод кейсів (case method) та квести. Ось детальний план для такого комплексу:

1. *Explaining the topic, especially using a computer presentation to introduce a new topic. Watching short videos related to the topic (with English subtitles). Activation of vocabulary. Using slides with illustrations to visualize new words. Group discussion and creation of a common dictionary.*

2. *A project activity where the teacher and students choose a project. They discuss different possible projects related to the topic. Group or individual project selection. Using Internet resources to research and gather information. Developing presentations or other materials to present the results of the project.*

3. *Case method. Explaining what the case study method is and how it is used in English classes. Presenting a short case for demonstration. Solving cases in groups or individually. Discussing the results and conclusions in class in English.*

4. *Quest. Create a quest scenario related to the topic. Dividing students into groups and assigning tasks. Using computers or tablets to find answers to the tasks. Recording the results and mutual discussion.*

5. *Final lesson. Each group presents their project to the class using computer presentations. Group discussion of what students learned during the projects, the case method and the quest game. Expressing impressions and opinions in English.*

Цей комплекс дозволяє використовувати різні методи для підвищення пізнавальної активності учнів та розвивати навички спілкування англійською мовою в різних форматах.

2.3 Фрагменти уроків з метою підвищення пізнавальної активності учнів 10 класу на уроках англійської мови

Першим, що ми хотіли представити це технологія *quest*, яку ми застосовуємо на уроках англійської мови. Це технологія об'ємна і потребує тривалої підготовки.

Quest method у контексті освіти являє собою форму організації навчального процесу, спрямовану на активне залучення учнів до навчання, стимулювання їхнього інтересу та мотивації. Цей метод надає учням

можливість досліджувати тему самостійно, вирішувати завдання та проблеми, працюючи в команді чи індивідуально.

Урок може бути проведений за будь-якою з обраних учителем тем. (Професійний спорт, Квест з урахуванням літературного твору). Ця ігрова технологія має свої принципи та правила, що дозволяє розвивати як комунікативні вміння учнів, так і вміння грамотно вести полеміку, відстоювати свою позицію на основі знань та логічних міркувань. Крім того, квести розвивають в учасників мислення, включаючи вміння зіставляти, порівнювати, самостійно знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел.

The point is to convince a neutral party, a teacher, that your quest is complete, that you have completed the quest, using the information that was found in the process.

In quests, the topic is formed as a statement. The quest format involves two teams of three people. Students are provided with short audio fragments with different accents and dialects of English. The task is to recognize the differences and highlight the features. Using arguments, participants need to convince the teacher that their position on the topic is the best. Arguments can be weak or strong. Support and evidence. Along with the arguments, the quest participants must provide the teacher with evidence (quotes, facts, statistics) that support their position. Teams are entitled to a 5-minute timeout to consult with each other before their presentation (the timeout can be used immediately)

Time Keeper – a timekeeper monitors compliance with the rules of the game, showing speakers how much time is left until the end of the speech or timeout (he has cards: 2 minutes, 1 minute, 30 seconds)

Фрагмент уроку. Підготовчий етап. Метою цього етапу є розвиток лексичних навичок учнів через використання діалогів – зразків. Протягом двох уроків проводилося запровадження нової лексики та закріплення у мовленнєвих вправах. Розбір ключових лінгвістичних особливостей, таких як фонетика,

лексика та граматика у різних англомовних країнах. Ця робота спрямовано розширення словникового запасу на тему, наприклад «Спорт», «Література».

Objective: Recognize language features

Teacher:

Your group has been given an audio clip with different accents. Listen carefully and discuss what features you can identify.

Dialogue:

Pupil 1: That sounds like a British accent.

Pupil 2: No, it's an American accent. I recognized it by the "r" at the end of the word.

Pupil 3: Maybe someone from Australia? I've heard that they have their own accents.

Objectives: Learning linguistic features.

Teacher:

Now let's look at the linguistic features of English in different countries. Each group gets a card with a country and its linguistic features.

Dialogue:

Pupil 1: Canada. They use "eh" at the end of phrases to ask questions, don't they?

Pupil 2: Yes, and they have a lot of French words in their language. That's interesting!

Pupil 3: In England they have their own terms for things too. I learned that a boot is a trunk.

Task: Create a language guide.

Teacher:

Now your group is going to create a language guide for tourists visiting your country. Include key phrases, expressions and features in it.

Dialogue:

Pupil 1: Let's add phrases for ordering food in a restaurant.

Pupil 2: Or how to ask for directions. I think that's important.

Pupil 3: And don't forget about greetings. We can add traditional greetings and farewells.

Activity: Playing the game "Cultural Exchange"

Teacher:

Now exchange the phrases from your guides with another group and try to use them in a conversation.

Dialogue:

Pupil 1: Hi, how are you?

Pupils from the other group: Hi! I'm good, thanks. How about you?

Pupil 2: We learned how to say "eh" from your book. How about you?

Pupils from another group: Haha, that's cool! We learned some Canadian phrases too. It's a fun exchange!

The main stage. The goal is to develop dialogic interaction skills. Micro-quests are conducted on narrower topics, where each group of students is tasked with creating a language guide for a trip to a specific English-speaking country, taking into account the peculiarities of language and culture.

Ці приклади демонструють можливість взаємодії та діалогу між студентами в рамках квесту на уроці англійської мови, що підтримує пізнавальну активність учнів, сприяючи практиці та обміну мовними знаннями.

The last stage. Finding and explaining local expressions and idioms in English from different regions. Students share their discoveries and reflections on the diversity of the English language. Each group presents a language guide using the features they have learned. Students can exchange expressions and phrases from the language guides.

Conclusion. This quest allows students to apply their knowledge gained during the lessons practically, develops cognitive activity, increases motivation, research

skills, and even stimulates team learning and knowledge sharing.

Наступним фрагментів уроку, який здатний підвищити пізнавальну активність учнів є “*Project activities*”.

Протягом проектного уроку досягаються різні цілі методичного та психологічного характеру, які можна узагальнити так:

- центр процесу навчання переноситься з вчителя на учнів, що в світньому стандарті є одним з головних завдань;
- здійснюється контроль усіх знань та навичок на цю тему;
- забезпечується більш серйозне ставлення до уроку, відбувається усвідомлення себе як члена колективу;
- купується нова інформація;
- підвищується емоційний настрій усіх учнів.

Таким чином, *Project activities* – один із основних прийомів підвищення пізнавальної активності до вивчення англійської. При організації проектної діяльності учнів педагогом, покращуються результати навчання через інтерактивність. У процесі цієї діяльності вчитель з учнями знаходить важкі моменти в навчанні, ставить проблему, актуальну для учнів, замислюється над зв'язками з іншими об'єктами та явищами, а також розвиває бачення практичного застосування отримуваних знань, в результаті чого підвищується мотивація до навчальної діяльності. Кожне завдання, етап уроку повинен містити проблему, яку учні самостійно помічають, визначають, виробляють можливі шляхи вирішення проблеми, дають оцінку.

Робота з проектом має на увазі вміння працювати з інформацією, активно проявляти себе у команді, намагатися стати лідером. Зростає впевненість учнів у власних силах (особливо у слабких учнів), змінюється ставлення до навчання на краще. Якість навчання підвищується тоді, коли учні, працюючи над проектом, беруть відповідальність за власне навчання.

Effective forms of work on projects:

- *organization of students' independent work on the project topic;*
- *providing visual material and all necessary items for development of further actions;*
- *use of Internet resources, if necessary.*

Будучи наставником, вчитель дає визначення термінам, щоб учням було зрозуміло, що вони займаються. Диференціація проекту як роботи, спрямованої на вирішення конкретної проблеми, на досягнення оптимальним способом заздалегідь запланованого результату включає елементи доповідей, досліджень та будь-яких інших видів самостійної творчої роботи учнів, але лише як способів досягнення результату проекту. Саме тому проектна діяльність є актуальною на даний момент.

Таким чином, у свідомості учня поєднуються два моменти: навчальні завдання та сфера своїх інтересів. Це важливо, оскільки, коли учень буде опрацьовувати тему, в якій він особисто зацікавлений чи хоче розібратися (у разі виникнення труднощів), він проявить акуратність і постарается застосувати всі свої знання та вміння для того, щоб надати тему. Високий рівень пізнавальної активності під час уроків додасть впевненості учневі, підвищить його успішність і сприятиме встановленню міцного контакту з вчителями. Вчитель, підвищуючи рівень пізнавальної активності учнів за допомогою проектної діяльності, що організовує сприятливу атмосферу на уроці, сприяючи збільшенню позитивних результатів у всіх сферах (особистісно-емоційної, навчальної тощо).

Просування проектної діяльності в освітній установі здійснюється за підтримки адміністрації та команди педагогів-наставників, ентузіастів, які організують роботу проектного офісу установ.

Учні, які затвердили тему проекту, після її вивчення та презентації на уроках, «розумних змінах», беруть участь у науково-практичних конференціях, олімпіади, конкурси з проектної діяльності. Внутрішньо-шкільні заходи

(виставки, фестивалі, ті ж розумні зміни, вікторини тощо) також дозволяють іншим хлопцям зацікавитися та спробувати себе у реалізації отриманих знань практично.

Case–method може бути успішно використаний на заняттях з іноземної мови, оскільки даний метод комплексний і містить усі види мовної діяльності: читання, говоріння, письмо, аудіювання. У тих, хто навчається, з'являється реальна можливість спілкування іноземною мовою в процесі взаємодії з іншими учасниками групи та викладачем. Успіх *case–method* залежить від трьох основних складових: якості кейсу, підготовленості учнів та готовності самого вчителя до організації роботи з кейсом та ведення дискусії.

Наведемо приклад уроку із використанням кейс-методу.

The English teacher defines the problem area of the lesson “Topic Title”, and after discussion, students independently set the problem “Topic Title. Which are the best”

1. *Conduct a social survey on the topic “Your choice: tables or chairs”.*
2. *Make a comparative table of tables.*
3. *Monitor the quality of local tables.*
4. *Investigate the peculiarities of chair production and compare*

За кілька днів до уроку учням озвучується тема заняття “*Tables or chairs. which are the best?*”. Також говориться, що заняття проводитиметься в режимі *case–method*. (Діалогам та дискусіям у рамках кейсу передуює робота над лексикою та граматиною.) Враховуючи те, що рівень мовної підготовки у всіх, хто навчається різний, вони вивчають матеріали кейсу індивідуально як домашнє завдання. Після такої попередньої підготовки робота тих, хто навчається у групі, участь в обговоренні будуть більш плідними. Це дозволить їм висловлювати свою думку, дискутувати, оскільки їх буде підготовлено в мовному плані. Також учні мають провести моніторинг рівня якості столів чи

стілиць конкретного району, скласти порівняльну таблицю та провести соціальне опитування на тему *“Your choice: chairs or tables”*, запропонувати межі по підвищенню якості, обґрунтувати свої пропозиції. Групове обговорення дозволяє учням висловлювати свої думки, обмінюватися думками та бачити різноманітні погляди.

Fragment–Philosophical circles:

Обговорення філософських питань, що стимулюють критичне мислення та розвиток моральних цінностей. Часто це вибір теми, яка надає учням можливість розглянути різні філософські концепції чи питання. Філософія може стимулювати учнів задуматися про глибокі та абстрактні теми, що сприяє їхній пізнавальній активності.

Students are divided into groups to discuss philosophical issues.

The teacher asks open-ended questions that require students to form their own opinions and arguments. The questioning stimulates critical thinking and learning dialog. Direct use of literary sources is possible, including literary works or quotes from philosophers that can serve as a basis for discussion. Literary sources can enrich the discussion and provide additional perspectives.

Students prepare arguments supported by logic and relevant facts. The teacher acts as a moderator, stimulating discussion, clarifying students' positions, and ensuring equal time for speaking. Moderating the discussion helps to keep the group engaged and manage group dynamics.

The mentor should foster an atmosphere where students feel free to express their opinions, even if they differ from the mainstream. Freedom of expression promotes a diversity of ideas and encourages critical thinking. Especially when a mentor is there to explain a phenomenon if it is not conventional.

Ці особливості методу *“Philosophical circles”* створюють освітнє оточення, в якому старшокласники можуть брати активну участь в обговоренні, розвиваючи свої пізнавальні навички та критичне мислення у контексті

вивчення англійської мови.

Фрагмент уроку з англійської мови у стилі “*Analysis of scientific articles*”

The teacher provides students with access to scientific articles in English related to the course material. This will help stimulate interest in the topic and provide material for analysis. The terminology and structure of scientific articles are introduced so that students can better understand their content. This will help develop reading and comprehension skills in scientific articles.

Students are given time to pre-read the articles and highlight key concepts and aspects. Preparation in advance will help students to participate actively in the discussion that follows. Students discuss the key points of the articles, highlighting the main ideas and arguments. Discussion stimulates critical thinking and helps students to understand the material in more depth.

Students can be divided into groups to analyze the articles together. Group work facilitates the exchange of ideas and different points of view, which enriches the analysis.

Students are encouraged to formulate questions based on the articles and draw conclusions based on the analysis. It promotes the development of questioning skills, critical thinking, and information synthesis. The teacher provides feedback on the analysis and helps students improve their skills.

Таким чином, фрагмент уроку з англійської мови у стилі “*Analysis of scientific articles*” сприяє багатогранному розвитку учнів, надаючи їм навички, які можуть бути корисними у їхньому навчальному та професійному житті.

2.4 Фрагменти уроків з метою підвищення пізнавальної активності учнів
11 класу на уроках англійської мови

Фрагменти уроків 10 класу пов'язані з фрагментами уроків 11 класу. Тому методи та фрагменти, які ми використовували у 10 класі, також можуть бути використані у 11 класі, а саме – *“Analysis of scientific articles”*, *“Philosophical circles”*, *“Case–method”*, *“Project activities”*, *“Quest method”*.

Однак, 11 клас стає ближчим до більш складних навчальних закладів, отже навантаження 11 класу в контексті іноземної мови буде значно складнішим. Я постараюся описати конкретно, які фрагменти уроку були і які слід використовувати для вирішення тих чи інших завдань.

Для 11 класу було обрано *“Puzzle games”*, *“Procedure-oriented games”*, ігри, які мають під собою завдання підвищення рівня англійської мови учня до рівня готовності зіткнутися з труднощами у вищих навчальних закладах. Мною була підготовлена певна процедура підготовки до ігор, цей “ігровий формат” не має нічого спільного з розвагами чи відпочинком. Весь матеріал спрямований виключно на підвищення пізнавальної активності, трюк, який може допомогти учням бути більш мотивованими у вивченні іноземної мови

Процедура даного етапу виглядає так:

- *group testing of students using an automated package of methods (it is also possible in a blank version);*
- *drawing up a general picture of the test results from the results of all students;*
- *group analysis of the results in order to demonstrate to the participants the individuality of each of them*

Аналіз проводить наставник іноземної мови: ставить запитання, ініціює бесіду, коментує результати. Після цієї процедури ми ділимо учасників групи на дві категорії у відповідно до показань на рекомендований вид професійної діяльності, і навіть з урахуванням інтересів самих школярів. Починається другий етап гри (через певний проміжок часу), який полягає у опрацюванні учасниками конкретних життєвих ситуацій. (ігри мають змогу вмещувати в себе

– фрагмент уроку – симуляція)

Системний погляд на ігри та симуляції передбачає організацію поглибленого дослідження підлітком своїх особливостей, способів комунікації, ціннісних орієнтацій, що має лягти в основу його вибору подальшого життєвого шляху. Будучи творчою діяльністю, гра дозволяє учасникам усвідомити суспільний зміст міжособистісних відносин, у грі проявляються сформовані способи емоційного реагування, набувають нових якостей поведінки, збагачується і розвивається емоційний досвід.

Для старших класів (11-10) гуманітарного спрямування (зокрема для профілю підготовки «Іноземні мови») ми пропонуємо ряд ігор, розрахованих на розуміння іншої людини, на вміння домовитися у суперечці, конфлікті, на вміння аргументовано захищати свою позицію та ін.

Перша гра – *“Monologue and dialogue”*. *Participants are asked to listen to a short text and transfer its content to paper, trying to make its image as close as possible to the information being communicated. At the same time, they are asked to record what they hear on paper without consulting their neighbors or asking the tutor if something is unclear.*

Fragment of the beginning of the lesson:

“Today we will talk about how to create a monologue and dialogue in English. These are very important skills that will help you not only in everyday communication, but also in exams and in further language learning.”

The game participants show what they have drawn on paper to each other and to the mentor. They make sure once again that everyone has heard and depicted the proposed story in their own way. The teacher changes the procedure - he repeats the text again and removes the restrictions. Now, if the student does not have time to understand something, he or she can ask the tutor a clarifying question along the way. Again, the participants of the game write down what they have heard on paper. As a result, the words recorded on paper are almost identical.

Учасники відповідають питанням вчителя: *“How can this difference between the first and second texts be explained?”* As a result of the discussion, the students realize that the first case is the result of individual differences, while the second is the result of refinements.

Then a collective reflection is organized, during which the participants analyze the reasons why dialogue (agreement) is preferable to monologue (sometimes authoritarian and aggressive), extrapolate the game situation to various life situations (quarrels, conflicts, relationships: students - parents, managers - subordinates, etc.)

Great! You all did very well with the tasks. Now let's discuss the impressions and summarize what we learned today. What difficulties did you experience and what speaking skills did you manage to improve?

Таким чином, дана процедура дозволяє зрозуміти як причини проблем в процесі комунікації, так і способи їх вирішення. Ці фрагменти створюють інтерактивне та стимулююче середовище, сприяючи підвищенню пізнавальної активності учнів на уроках англійської мови.

Як вже було згадати мною раніше, фрагменти, які були використані 10 класом, можуть бути використані і 11 класом. Виходячи з мого дослідження, ось фрагменти уроку, які я можу запропонувати для старшої школи в цілому:

“Discussion sheets”

- *The teacher suggests a topic for discussion related to current issues or the topic being studied in class.*

Teacher: Good afternoon, students! Today we will be working on ‘discussion letters’. Can anyone tell me what a ‘discussion letter’ is?

Pupil 1: This seems to be when we write a letter expressing our opinion on some topic, right?

- *Students write short letters expressing their opinions on the topic, supporting them with arguments and examples.*

Teacher: Today we will discuss the topic “The influence of social networks on our lives.” Before we start writing discussion letters, let's have a short class discussion. Who is ready to express their opinion?

Pupil 3: I believe that social media helps us be closer to friends and family, especially if they live far away.

Pupil: Great! Does anyone think that social networks have some negative sides?

Pupil 4: Well, they can take up a lot of time, and people often compare their lives to others, which causes stress.

Teacher: Now let's move on to writing discussion letters. You need to choose your position and argue for it, as well as respond to the opinion of one of your classmates. Remember that your task is not just to express your opinion, but also to support it with arguments.

- *The letters are then exchanged in pairs or groups, and students analyze and discuss the views of their classmates.*

Pupil 5: How will we exchange our letters?

Teacher: Great question! We will create an electronic platform where each of you can share your letter and leave comments on the letters of others. This way you can discuss your views and support each other. Let's get started!

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні активно висловлюють свої думки та аргументують свою позицію, що розвиває навички письмової та усної виразності.

2. Обговорення думок однолітків сприяє розвитку критичного мислення та вміння аналізу різних точок зору.

3. Учні навчаються поважати і розуміти різноманітність думок, що сприяє їхньому особистісному розвитку.

“Cultural Studies”

- *The teacher assigns groups of students the task of researching the cultural*

characteristics of a particular country related to language, customs, and traditions.

Teacher: Cultural features reflect unique aspects of life and values of a certain culture. Today we will explore these aspects using the English language. Where can we start?

Pupil 2: Maybe learning about the traditional food and customs of different countries?

Teacher: Great idea! Let's look at food traditions in different countries of the English-speaking world. Who can think of an example?

Pupil 3: For example, in Australia, many people cook barbecue during dinner, this is their tradition.

- *Students create presentations using English to present their findings in front of the class.*

Teacher: Now, your task is to choose a country and research one aspect of culture related to traditions or holidays. Your results can be presented in the form of a short presentation in English. What will you choose?

Pupil 5: I want to look at Christmas traditions in Ireland.

Pupil 6: I want to learn the traditions of celebrating the New Year in Scotland.

- *After the presentations, the class discusses the similarities and differences in cultural aspects of different countries.*

Teacher: Excellent! Now we have two great topics to explore. Your results can be discussed in class.

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні розвивають міжкультурні навички, вивчаючи та порівнюючи культурні особливості різних країн..

2. Дослідження культур допомагає учням краще розуміти мовний матеріал у контексті культури, що покращує розуміння мови

3. Учні використовують мовні навички в практичному контексті, підвищуючи свою пізнавальну активність.

4. Ці вправи забезпечують пізнавальну активність учнів, стимулюючи їх до активного навчання, розвитку комунікативних та критичних навичок англійською мовою.

“Critical analysis of audio materials”

- *The teacher provides students with an audio clip related to the topic of the lesson.*

Teacher: Critical analysis allows us to examine and understand the material in detail, in this case - audio, and form our own opinions. Let's try it now.

- *Pupils listen to and analyze the content, identifying the main ideas and key aspects.*

Teacher: Listen to an audio clip discussing the impact of technology on our daily lives. You will then have an opportunity to discuss it. Are you ready?

Pupil 2: This is a very interesting topic. They talked about the impact of technology on our relationships and the way we communicate.

Teacher: Yes, you are already taking the first step in critical analysis! What else did you manage to isolate from this audio fragment?

Pupil 3: It was also talked about how technology can facilitate learning and development.

- *They then discuss their impressions, share their opinions, and formulate questions for class discussion.*

Teacher: Your task is to write a short review of this audio fragment, taking into account your own thoughts and arguments. How can it be used in everyday life?

Pupil 5: Maybe we can use this critical analysis to better understand different points of view and deepen our knowledge.

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Розвиток навичок аудіювання: Учні покращують свої навички сприйняття англійської мови у різних сценаріях.

2. Завдання аналізу аудіоматеріалів вимагає від учнів критичного

мислення та вміння отримувати інформацію з мови.

3. Обговорення у класі сприяє обміну думками, розвиває усні комунікативні навички.

“Theatrical monologues”

- *The teacher provides the pupils with a topic for a theatrical monologue related to the content.*

- *Pupils prepare a short monologue, expressing their thoughts and feelings on behalf of a fictional character or their own.*

Teacher: Each of you can choose your story and start creating a theatrical monologue. Consider the character's emotions and try to convey them to the audience. Ready to share your ideas?

Pupil 3: I want to create a monologue about loss where the main character talks about his feelings after a difficult breakup.

Teacher: Excellent! Such a topic can evoke deep emotions and attract an audience. Now let's discuss how best to perform a theatrical monologue.

- *After the speeches, students discuss the presentations and share their perception of the topic.*

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні тренують вміння висловлювати свої думки та почуття в усній формі англійською мовою.

2. Завдання створення монологу сприяє розвитку творчого мислення та здатності концентрувати важливі ідеї.

3. Учні вчаться використовувати емоційні нюанси та промовистість для передачі свого повідомлення.

“Interactive video reviews”

- *The teacher provides a video clip related to the lesson topic.*

Teacher: Watch this short video about traditional holidays in different countries. Then share your impressions and express your thoughts

- *Pupils watch the video, highlighting the main points and formulating their own conclusions.*

Pupil 2: I really liked how different cultures celebrate holidays. It adds variety to life.

- *A discussion is organized in the classroom, during which pupils share their impressions and analyze the information they have received.*

Teacher: Can you highlight specific details that you liked? For example, traditional foods, rituals or clothes?

Pupil 3: I liked the variety of traditional clothes during the celebrations. They are very beautiful and colorful.

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Візуальне сприйняття Завдання аналізу відеофрагменту розвиває вміння сприймати інформацію у візуальній формі.

2. Обговорення відеоматеріалів сприяє обміну думками та створенню колективного сприйняття теми.

3. Учні беруть активну участь у навчанні, аналізуючи та обговорюючи відеоінформацію англійською мовою.

“Role play 'Interview with a famous personality”

- *The teacher gives each student the task of playing the role of a famous person (author, scientist, artist).*

- *Students prepare questions and answers for an interview, simulating a conversation with a selected person.*

- *Each student presents his or her role, and then the class discusses and compares different points of view and communication styles.*

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Розвиток навичок монологічного та діалогічного мовлення: Учні тренуються у формулюванні питань та відповідей, а також в імітації усного мовлення відомих особистостей.

2. Учні досліджують біографії та погляди різних особистостей, що сприяє широкому світогляду.

“Creating digital projects”

- *The teacher invites students to create a digital project (video presentation, website, blog) on a topic related to the material being studied.*

Teacher: Digital projects use different technologies to implement and present ideas. Today we will learn how to use the English language when creating digital projects.

- *Pupils research the topic, create multimedia materials, and present their project to the class.*

Pupil 3: We once made a presentation about our city in English. It was fun and useful.

Teacher: Perfectly! Today you can also try to create your digital project. Everyone will choose a topic that interests them and develop a short video clip or presentation.

- *The presentations are followed by a discussion, questions and comments from classmates.*

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні застосовують навички пошуку інформації та створення мультимедійних матеріалів англійською мовою.

2. Створення проектів вимагає від учнів самостійного вивчення теми та формулювання свого погляду на неї.

“Literary analysis of short stories”

- *The teacher provides short stories in English.*

- *Pupils read the story, identify key themes and characters, and discuss the effect of structure on the story.*

- *The class analyzes each story together, making hypotheses and sharing their*

impressions.

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні тренуються у розборі художнього тексту, виявленні його елементів та структури.

2. Груповий аналіз сприяє обміну думками та створення спільного розуміння літературних творів.

“Organization of a linguistic forum”

• *The teacher suggests a topic for a language forum (e.g., changes in language, the impact of communication technologies).*

• *Pupils research the topic, collect statistics and examples, and prepare short speeches.*

• *The forum is held in the classroom, where students share their research and views.*

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні покращують свої навички мовлення та публічного виступу англійською мовою.

2. Форум стимулює групове обговорення, взаємодію та обмін ідеями на актуальні лінгвістичні теми.

“Creative writing of English-language poems”

• *The teacher provides pupils with a topic for creative writing in English.*

Teacher: Let's start with a short exercise. Choose one word or phrase that evokes a strong emotion or impression in you. It can be something abstract or ordinary, the main thing - let this word be important to you.

• *Pupils write their poems using language skills and creative imagination.*

Pupil 2: I will choose the word “light”.

Teacher: Excellent! Now try to write a short line or phrase that is associated with the chosen word. It can be something personal or general.

Pupil 3: "The light opens the door to the mysteries of the night."

Teacher: Very creative! Now, let's move on to writing a whole poem.

- *The class discusses the works together, and then students share their impressions and analysis.*

Pupil 5: "Light, like a gentle ray,

Breaks through the dark night.

It dispels the darkness

Giving us a new morning."

Teacher: Excellent! You are already creating magical poems. Continue to develop your poetic ideas.

Чому це сприяє підвищенню пізнавальної активності:

1. Учні розвивають свій творчий бік, використовуючи англійську для висловлювання своїх ідей.

2. Завдання написання поеми сприяє розвитку стильових та мовних навичок англійською мовою.

Усі запропоновані фрагменти уроків спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності учнів через різноманітні методи та форми навчання. Творче написання тих чи інших видів активностей розвиває здатність виражати емоції, структурувати думки та грати з мовними засобами. Участь у творчому процесі розвиває почуття мови, здатність до самовираження та оцінки своєї творчості. Кожна з вище перерахованих активностей стимулює критичне мислення та аналітичні здібності. Учні змушені розглядати різні точки зору та аргументувати свої власні. Загалом такі методи навчання стимулюють інтерес до предмета, розвивають творче мислення та збагачують мовні навички учнів. Взаємодія з різноманітними формами навчання допомагає формувати глибоке розуміння матеріалу та сприяє всебічному розвитку особистості.

ВИСНОВКИ

Це дослідження присвячено проблемі формування та підвищення пізнавальної активності у учнів старшої школи. Складність вивчення цієї проблеми зумовлена тим, що, незважаючи на досить велику кількість досліджень, присвячених питанням формування пізнавальної активності учнів, дуже легко обрати метод, який буде заважати накопиченню мотивації в процесі вивчення іноземної мови. Досить важко на основі наявної літератури скласти чітке уявлення про процес формування пізнавальної активності як певної цілісної системи.

Проведений у роботі аналіз на знаходження важливих патернів для підвищення пізнавальної активності, спрямований на розвиток навчальної діяльності в цілому, навіть поза межами учбового закладу.

Формування пізнавальної активності учнів старшої школи у роботі було визначено як процес розвитку у них мотивів читання, говоріння, оволодіння граматику іноземної мови та підвищення мотивації загалом, організації освоєння ними програми.

Проведена дослідно-експериментальна робота показала, що ефективно формування пізнавальної активності учнів потребує вдосконалення завдяки творчому підходу та застосування новітніх технологій та базових знань з педагогіки. Це зумовило необхідність розробки системи завдань та методів для успішного здійснення підвищення пізнавальної активності, використання вже розроблених сучасних систем позитивно впливає на учбовий процес.

З метою максимізації позитивного впливу вчителів необхідно в процесі реалізації методики педагогічних умов:

- сформулювати чітку мету уроку, яка стимулює цікавість та

пізнавальну активність учнів. Наприклад, *“Mastering new vocabulary material through creative tasks”*;

- застосування інтерактивних методів, таких як рольові ігри, відеоматеріали, аутентичні тексти. Практичне використання нових слів та структур мови в конкретних ситуаціях;

- формування груп для виконання завдань, що стимулюють співпрацю та обмін знаннями. Використання індивідуальних завдань, які підтримують самостійність та індивідуальний розвиток;

- використання усних вправ, *“Analysis of scientific articles”*, *“Philosophical circles”*, *“Case–method”*, *“Project activities”*, *“Quest method”* для стимулювання учнів висловлювати свої думки та вести діалоги на іноземній мові;

- залучення комп'ютерних презентацій, відеоматеріалів, онлайн-ігор для збагачення уроку та розвитку компетентностей у сфері інформаційних технологій;

- проведення ігрових вправ, підготовка та презентація коротких проєктів, використання завдань, які вимагають застосування отриманого матеріалу;

- обговорення результатів уроку, аналіз особистого прогресу та взаємна оцінка в роботі групи. Сприяння усвідомленню важливості підтримки позитивного підходу до навчання;

- обговорення результатів уроку, аналіз особистого прогресу та взаємна оцінка в роботі групи. Сприяння усвідомленню важливості підтримки позитивного підходу до навчання.

Цей цикл може повторюватися наступними уроками, ускладнюючи завдання та поглиблюючи рівень вивчення іноземної мови. Використання різноманітних методик та активізація різних видів інтелекту допомагають не

лише освоїти мову, але й розвивати пізнавальні здібності та загальні навички учнів.

Ми розробили ряд вправ, такі як: *“Analysis of scientific articles”*, *“Philosophical circles”*, *“Case–method”*, *“Project activities”*, *“Quest method”* та ін., що підвищують пізнавальну активність. Завдяки вправам ми закріпили навички аудіювання, читання, говоріння при використанні пісень, ігор, відеороликів та ін.. на уроках 10-11 класів.

Дані методики були спрямовані на закріплення граматичних конструкцій, оволодіння та закріплення лексичним матеріалом, розвиток навичок аудіювання, говоріння. Учні навчилися працювати в команді, слухати та не перебивати дуг друга та вчителя.

У процесі експериментального дослідження нами була доведена гіпотеза, що передбачає, що систематичне застосування методів пізнавальної активності під час уроку іноземної мови, вкладених у розвиток видів мовної діяльності, дозволяє мотивувати, зацікавити учнів, і навіть розвинути індивідуальність і творчий потенціал кожного учня.

Таким чином, підвищення пізнавальної активності є невід'ємною частиною сучасної освіти, спрямованої на формування не тільки мовних навичок, а й активного, самостійного та критичного мислення учнів. Цей підхід сприяє як успішному вивченню іноземної мови, так і розвитку широкого спектра ключових навичок, для необхідної адаптації у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білан А. Д. Інформаційні технології: технічно-педагогічний аспект : монографія. Луцьк : Думка, 2008. 320 с.
2. Волоснюк М. А. Проблемне навчання як провідний метод розвиваючого навчання в умовах особистісно орієнтовної парадигми освіти. *Управління школою*. 2005. № 16. С. 56 – 59.
3. Галопова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом. *Іноземні мови*. 1997. №1. С. 24 – 28.
4. Гуткіна Н. І. Печенков В.В. Динаміка навчальної мотивації учнів. *Вісник практичної психології освіти*. 2006. №4. С. 46 – 50.
5. Джава Н. Проблемні методи навчання іноземних мов. Дискусія. *Нова педагогічна думка*. 2005. №2. С. 49 – 53.
6. Дон О. М. Ефективність застосування дидактичних ігор у навчально-виховному процесі. *Наша школа*. 2000. № 3. С. 86 – 91.
7. Долбенко Т. Пізнавальна активність підлітків як предмет вивчення педагогіки і психології. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 6. С. 22 – 25.
8. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа*. 2002. № 8. С. 18–20.
9. Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 248 с.
10. Кондратюк І. Г. Активізація навчальної діяльності учнів на уроці. *Англійська мова та література*. 2006. №1. С. 2 – 7
11. Краснопольський В. Е. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі викладання англійської мови). Луганськ : Держ. Пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка. 2000. 120 с.
12. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості. *Соціальна*

психологія. 2006. №2 . С. 16 – 26.

13. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.

14. Мілютіна З. Т. Впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках іноземної мови. *Управління школою*. 2005. №1. С. 9 – 21.

15. Овсяна Н. Г. Ресурси Інтернет для вивчення англійської мови. *Англійська мова та література*. 2008. №1. С. 9 – 20.

16. Ольшанський Д. Засоби стимулювання пізнавальних інтересів учнів на уроках іноземної мови. *Рідна школа*. 2004. №10. С. 54 – 60.

17. Овсянецька Л. П. Мотиваційна основа творчості. *Філософія, соціологія, психологія*. 2007. №14. С. 12 – 17.

18. Парфілова С. Л. Формування пізнавального інтересу як мотиву навчальної діяльності. Київ – Вінниця : Рідна школа. 2006. 300 с.

19. Парфілова С. Л. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ – Вінниця : Рідна школа. 2006. 260 с.

20. Потапенко С. Пошук нових лінгво-педагогічних технологій навчання англійської мови. *Рідна школа*. 2000. №1. С. 65 – 69.

21. Потапенко С. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Іноземна мова. Рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень. Київ : Рідна школа. 2010. 112 с.

22. Піщенко О.В. Дидактична гра: досвід, реалії та перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: Планер. 2005. С. 35- 45.

23. Руда Н. Л. Врахування мотиваційних теорій як основа ефективного навчання. Модернізація вищої освіти України: історія, досвід, перспективи. Київ : Вісник Книжкової палати. 2005. 267 с.

24. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». Київ : Нова педагогічна думка. 2004. 321 с.
25. Сергеева О. Використання комп'ютерних програм на уроках англійської мови. *English computer technologies*. 2008. №31. С. 10 – 17.
26. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. *Наша школа*. 2012. №40. С. 45 – 55.
27. Скорнякова М. Є. Сучасні методи викладання англійської мови. *Англійська мова та література*. 2005. №28. С. 4 – 12.
28. Ходос Б. Метод проектів як один з прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів у викладанні іноземної мови. *Рідна школа*. 2005. №5. С. 79 – 89.
29. Черненко О. Використання технології методів проектів у навчанні іноземної мови. *Англійська мова та література : методи проектів у навчанні*, 2002. №12. С. 7 – 18.
30. Шевченко Е. Б. Використання інтерактивних технологій для розвитку пізнавального інтересу на уроках англійської мови. *Англійська мова та література інтерактивні технології*. 2005. №24. С. 4 – 14.
31. Шостак Т. Г. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. *Іноземні мови та підходи до викладання іноземних мов*. 2004. №5. С. 49 – 55.
32. Яворовська Л. М., Камишнікова Р. Ф., Поліванова О. Е. Психологічні особливості шкільного віку. Харків : Наша школа. 2013. 101 с.
33. Ascher A. A Common European Framework of Reference for Languages. Strasbourg : Language Policy Unit. 2001. 264 p.
34. Ascher A., Saslow J. Top Notch 3 Teacher's Edition. London : Top Notch ed. 2011. 200 p.
35. Ascher A., Saslow J. Top Notch 3. 2nd Edition. London : Pearson. 2011. 240 p.

36. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Learning and Teaching. New Jersey : New Jersey Education Association. 2015. 285 p.
37. Brown J. Listening to Spoken English. Listening. New Jersey : New Jersey Education Association. 2005. 250 p.
38. Coombe Ch. A Practical Guide to Assessing English Language Learners. Michigan : The University of Michigan Press. 2007. 202 p.
39. Cotton D., Falvey D., Kent S., Lebeau I., Rees G. Language Leader. Advanced Teacher's Book. London : Pearson. 2010. 210 p.
40. Cotton D., Falvey D., Kent S., Lebeau I., Rees G. New Language Leader. Advanced Coursebook. London : New Language Leader. 2015. 210 p.
41. Crystal D. The Future of Englishness, Innovation and Best Practice. London : British Council ELT Review Series. 1999. 159 p.
42. Grabe W. Current Developments in Second Language. *Reading Research, Quarterly*. 2001. №2. P. 75 – 106.
43. Jang, H. Supporting students motivation, engagement, and learning during an uninteresting activity. *Journal of Educational Psychology*. 2008. №3. P. 101 – 111.
44. Jill Hadfield. Beginners' Communication Games. London : Pearson Elt. 1999. 110 p.
45. Medsen K. B. Modern Theories of Motivation. Handbook of Motivation. URL:
https://books.google.com.ua/books/about/Theories_of_Motivation.html?id=7n4TAQAAIAAJ&redir_esc=y (дата звернення : 13.10.2023)
46. Orton. H. Sanderson. S. Widdowson. J. The Linguistic Atlas of England. Atlas of England. London : Routledge . 1998. 544 p.
47. Papastergiou. M. Digital game-based learning in high school computer science education. *Impact on educational effectiveness and student motivation*. 2009. №4. P. 4 – 12.

48. Palmer R. Wheeler M. Agnes J. Oxford Dictionary of National Biography. London : Oxford University Press, 2004. 435p.
49. Slessor G. Phillips L. H. Bull R. Exploring the specificity of age-related differences in theory of mind tasks. *Psychology and aging*. 2007. №13. P. 51 – 69.
50. Wang S. K. Reeves T. C. The effects of a web-based learning environment on student motivation in a high school earth science course. *Educational Technology Research and Development*. 2007. №10. P. 169 – 190.

SUMMARY

In this work, devoted to the formation of cognitive activity of high school students, the theoretical and practical aspects of this issue have been identified and investigated. The work consists of two main chapters, the structure of which is aimed at studying the essence and formation of cognitive activity of high school students

Results obtained: The results of the study emphasize the importance of introducing modern methods of increasing cognitive activity at the professional level, as well as the use of various techniques aimed at consistently increasing the motivation and interest of students

Based on the analysis of scientific and methodological literature, we considered the essence of the concept of increasing cognitive activity in high school, studied the scientific works that constitute the basic concept, their evolution over time and the current state of research.

Having analyzed the current trends in increasing cognitive activity, we proposed, fragments of lessons, exercises, proposed a set of exercises to achieve the goal and outlined a plan of the learning process, which should be adhered to during training.

Comprehensively analyze and highlight various aspects of cognitive activity among high school students, contribute to the understanding and development of foreign language for tenth and eleventh grade students

Keywords: cognitive activity, *fragments of lessons, high school, motivation and interest, basic concept, evolution over time*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Гаюн Олександр Володимирович, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти huk45473@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Методи підвищення пізнавальної активності учнів старшої школи у процесі навчання іноземної мови» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) О. В. Гаюн